Αριθ. εισ. 132833

ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

1876

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡΑΓΚΩΝ 6.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ

Γραφείον τῆς Ἑστίας: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

1876

Ἀριθ. 11 – Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνι ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἑρμοῦ, 5. — 14 Μαρτίου 1876

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΑΝΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Κατὰ τὸν Ἀλφόνσον Κάρρ, ὑπὸ ***

Ὁ Στέφανος, κατοικῶν εἰς μέρος παράλιον, ἀπέρχεται καθ' ἑκάστην εἰς ἁλιείαν ἢ εἰς περίπατον ἐπὶ λέμβου, κωπηλατοῦντος τοῦ λεμβούχου Γεωργίου. Καὶ ὅταν μὲν ὁ ἄνεμος ἦναι καλὸς, ὁ μὲν Στέφανος κρατεῖ τὸ πηδάλιον καὶ τὸ σχοινίον τῆς ἄκρας τοῦ ἱστίου καὶ διευθύνει τὸν δρόμον τῆς λέμβου, ὁ δὲ Γεώργιος καπνίζει καθήμενος εἰς τὴν πρώραν, ἐνίοτε δὲ καὶ διηγεῖται εἰς τὸν κύριόν του διάφορα περιστατικὰ ἐπικινδύνου ἁλιείας. Ὅθεν ἐν τῷ διαστήματι μηνῶν τινων διηγήθη ὅλας του τὰς ἱστορίας· ἡμέραν δέ τινα καθ' ἣν ἀνέσυραν τὰ δίκτυα πλήρη ἰχθύων εἶπε·

—Δὲν ὑπέθετα ποτὲ ὅτι θὰ πιάσωμεν ἓν κἂν ὀψάριον σήμερον, διότι εἶναι Τρίτη καὶ 13 τοῦ μηνός.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Καὶ πιστεύεις, τῳόντι, ὅτι τὰ ὀψάρια δὲν δαγκάνουν τὸ δόλωμα ἢ περνοῦν πλησίον τῶν δικτύων χωρὶς νὰ ἐγγίσουν αὐτὰ τὴν Τρίτην καὶ τὴν 13 τοῦ μηνός;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ὅλος ὁ κόσμος ἠξεύρει, κύριε, ὅτι τὴν Τρίτην καὶ τὴν 13 τοῦ μηνὸς δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ ὁ ἄνθρωπος καμμίαν εὐτυχίαν.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Λοιπὸν διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν θέλεις νὰ δικασθῇ τὴν Τρίτην ἡ δικφορὰ τὴν ὁποίαν ἔχεις μὲ τὸν ἐξάδελφόν σου;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Μάλιστα, κύριε, οὔτε Τρίτην, οὔτε 13 τοῦ μηνὸς θέλω.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Καὶ νομίζεις λοιπὸν ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι ἀπαισία μόνον διὰ σέ;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Εἶναι, κύριε, δι' ὅλον τὸν κόσμον· τοῦτο εἶναι πασίγνωστον.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Ἂν τὸ πρᾶγμα ἔχῃ ὡς λέγεις, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ χάσετε τὴν δίκην καὶ οἱ δύο σας. Διότι ἂν ἕνεκα τῆς Τρίτης χάσῃς σὺ, θὰ κερδήσῃ ὁ ἐξάδελφός σου, καὶ τότε ἡ ἡμέρα θὰ ἦναι δι' αὐτὸν αἰσία.

Ὁ Στέφανος ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Γεώργιον νὰ ὁμιλήσῃ ἐν ἐκτάσει, φρίττων δὲ καὶ περίλυπος παρετήρησεν ὅτι ὁ ταλαίπωρος κωπηλάτης, καθὼς καὶ τόσαι ἄλλαι χιλιάδες ἀνθρώπων, δὲν εἶχε μάθει οὐδὲν σχεδὸν ἀληθὲς οὐδὲ ὠφέλιμον, καὶ ὅτι ὁλόκληρον βιβλίον θὰ ἐγράφετο μὲ τὰς ψευδεῖς ἰδέας μὲ τὰς ὁποίας ἦτο μεστὴ ἡ κεφαλή του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γεώργιος ἔχει φύσει νοῦν ὀρθὸν, ὁ Στέφανος ἐδοκίμασε νὰ καταστρέψῃ τὰς πλάνας καὶ τὰς προλήψεις αἵτινες δυστυχῶς διαιωνίζονται κατὰ παράδοσιν μεταξὺ τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ, πολλάκις μάλιστα καὶ μεταξὺ τῶν τάξεων εἰς τὰς ὁποίας ἐδόθη ἀνωτέρα τις ἀγωγή. Ἀφιέρωσε δὲ εἰς τὴν ἀπόπειραν ταύτην ὁλόκληρον θέρος, καθ' ὃ περιήρχοντο εἰς τὴν θάλασσαν. Ἰδοὺ δὲ ἡ περίληψις τῶν συνδιαλέξεών των.

Σήμερον πρέπει νὰ διδάσκωμεν τὸν λαὸν, τὸν προσκαλούμενον νὰ κοινωνῇ, ἕκαστος κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς παιδείας καὶ τοῦ φυσικοῦ του νοὸς, εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου του. Καὶ καθὼς πρὶν σπαρῇ ἡ γῆ καθαρίζεται ἀπὸ τὰ ζιζάνια τὰ ἀπορροφῶντα τὸν χυμὸν αὐτῆς καὶ ἀποπνίγοντα τὸν καλὸν σπόρον, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πρέπει κατ' ἀρχὰς νὰ ἐξαλείφωμεν τὰς ψευδεῖς ἰδέας.

***

Ἐρ.-Τώρα ἠξεύρω ὅτι ἡ Τρίτη καὶ ἡ 13 τοῦ μηνὸς εἶναι ἡμέραι ὁποῖαι καὶ αἱ λοιπαί. Ὑπάρχουν ὅμως πράγματα φέροντα εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν· παραδείγματος χάριν νὰ χυθῇ ἅλας, λάδι ἢ κρασί, νὰ τοποθετηθοῦν σταυροειδῶς τὸ χουλιάρι καὶ τὸ πηροῦνι, νὰ τοποθετηθοῦν τρία κηρία ἀναμμένα ἐπάνω εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν, ὅλ' αὐτὰ θεωροῦνται ὀλέθρια.

Ἀπ.-Ὅλ' αὐτὰ εἶναι παραμύθια, τὰ ὁποῖα οὔτε πρέπει κἂν νὰ ἀναφέρωμεν.

Ἐρ.-Καὶ μήπως δὲν παρετηρήθη ὅτι ἐὰν καθήσουν 13 ἄνθρωποι εἰς τὸ τραπέζι ἀποθνήσκει ὁ εἷς ἐντὸς τοῦ ἔτους;

Ἀπ.-Ὁ ἀριθμὸς 13 εἶναι κακὸς εἰς τὴν τράπεζαν ὅταν δὲν ὑπάρχῃ φαγητὸν παρὰ διὰ δώδεκα μόνον.

Ἐρ.-Ὅταν μία ἀλογόμυια καθίσῃ εἰς τὸ σῶμα τινὸς, δὲν σημαίνει ὅτι θὰ ἔλθῃ ἐπίσκεψις;

Ἀπ.-Ὅσον σημαίνει ἡ βοὴ τοῦ αὐτίου, ὅτι τάχα ὁμιλοῦν διὰ σὲ, ἢ ὅτι ὁμιλοῦν καλὰ ἂν βοΐζῃ τὸ δεξιὸν, καὶ κακὰ ἂν βοΐζῃ τὸ ἀριστερόν.

Ἐρ.-Καὶ αἱ ἀράχναι δὲν φέρουν εὐτυχίαν τὸ βράδυ καὶ δυστυχίαν τὸ πρωΐ;

Ἀπ.-Αἱ ἀράχναι εἰς μόνην τὴν τύχην τῶν μυιῶν ἔχουν ἐπιρροὴν, διότι τὰς συλλαμβάνουν εἰς τὰ δίκτυά των.

Ἐρ.-Πλὴν δὲν φέρει εὐτυχίαν ἡ ἐλεημοσύνη;

Ἀπ.-Ναί, φέρει. Οἱ πλούσιοι ἔλαβον παρὰ τῆς Θείας Προνοίας, ἐκτὸς τῶν μεριδίων αὐτῶν, καὶ τὸ μερίδιον τῶν πτωχῶν, ἐπιφορτισθέντες νὰ τὸ διανείμουν εἰς αὐτούς. Μέγας τις ῥήτωρ εἶπεν εἰς τοὺς πλουσίους· «Νὰ ἐνθυμῆσθε πάντοτε ὅτι ἀπὸ ὅλα σας τὰ πλούτη δὲν θὰ πάρετε μαζῆ σας εἰς τὸν ἄλλον κόσμον παρὰ ὅ,τι ἐδώκατε εἰς τοῦτον.» Καὶ ἄλλος δέ τις εἶπεν· «Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ.»

Ἐρ.-Ἠμπορεῖ τις νὰ κόψῃ χωρὶς κίνδυνον τὰ μαλλία του εἰς τὴν χάσιν τῆς σελήνης;

Ἀπ.-Πρέπει νὰ κόπτωμεν τὰ μαλλία μας ὁσάκις μακρύνουν.

Ἐρ.-Δὲν ἔχει λοιπὸν καμμίαν ἐπιῤῥοὴν ἡ χάσις καὶ ἡ γέμωσις τῆς σελήνης εἰς τὰς ἀσθενείας καὶ εἰς τὴν τύχην τῶν ἀνθρώπων;

Ἀπ.-Ἡ χάσις καὶ ἡ γέμωσις τῆς σελήνης δὲν ἐνδιαφέρει τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐρ.-Οἱ κομῆται δὲν προμηνύουν μεγάλα συμβάντα;

Ἀπ.-Οἱ κομῆται δὲν προμηνύουν τίποτε, οὔτε αὐτὸ τὸ ζώδιον ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐγεννήθημεν.

Ἐρ.-Ἢ δὲν πρέπει νὰ ἀνησυχῶμεν ὁσάκις ὀνειρευώμεθα ὅτι ἐχάσαμεν ἕνα ὀδόντα, ἢ νὰ χαίρωμεν ὅταν ἰδῶμεν κἀνὲν ἄλλο ὄνειρον ἐκ τῶν λεγομένων καλῶν;

Ἀπ.-Τὰ κακὰ ὄνειρα εἶναι ἀποτέλεσμα ταραχῆς, τὴν ὁποίαν φέρει εἰς τὴν κεφαλὴν ἡ κακὴ κατάστασις τοῦ στομάχου. Τὰ ὄνειρα τελειώνουν ὅταν ἐξυπνήσῃς καὶ δὲν ἔχουν τὴν ἐλαχίστην ἐπιῤῥοὴν μετὰ τὸν ὕπνον.

Ἐρ.-Δὲν ὑπάρχουν πράγματα, ὡς φυλακτὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα σὲ κάμνουν νὰ κερδαίνῃς εἰς τὸ παιγνίδι;

Ἀπ.-Δὲν ὑπάρχουν ποτέ. Ἰδοὺ δὲ τί εἶναι τὸ παιγνίδι. Ὑπόθες ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, συνάξαντες ὅσα ἐκέρδησαν τὴν ἑβδομάδα, δεκατέσσαρας δραχμὰς λόγου χάριν, παίζουν εἰς τὰ χαρτία τὸ ἥμισυ αὐτῶν· καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης κερδαίνει ἑπτὰ δραχμὰς, εἰς δὲ τὸν Πέτρον μένουν τὰ μισά· ὁ Ἰωάννης μὲ τὸ κέρδος του ἀγοράζει ἀνωφελῆ πράγματα, π. χ. γλυκύσματα καὶ τὰ τοιαῦτα, τῶν ὁποίων δὲν ἔχει ἀνάγκην, ὁ δὲ Πέτρος στερεῖ καὶ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν οἰκογένειάν του πραγμάτων ἀναγκαίων, ἴσως μάλιστα καὶ ἄρτου.

Ὑπόθες πρὸς τούτοις, ὅτι τὴν ἀκόλουθον ἑβδομάδα παίζουν ἐκ νέου καὶ ὅτι τὴν φορὰν ταύτην ἡ τύχη ἐβοήθησε τὸν Πέτρον· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ μὲν κερδήσας ηὔξησεν ἀνωφελῶς τὴν περιουσίαν του, ἐνῷ ὁ Ἰωάννης ὠλιγόστευσε τὴν ἐδικήν του.

Ὅθεν ἔχασαν καὶ οἱ δύο. Ἕκαστος αὐτῶν ἐκέρδησε μίαν φορὰν πράγματα ἀνωφελῆ καὶ μίαν ἄλλην φορὰν ἔχασε πράγματα ἀναγκαιότατα.

Ἄλλως τε δὲν νομίζεις τρελλοὺς ἢ κακοὺς δύο φίλους, συνερχομένους μίαν Κυριακὴν διὰ νὰ κάμουν δίκην, τῆς ὁποίας τὰ ἔξοδα θὰ πληρώσῃ ὁ εἷς αὐτῶν;

Τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς δύο φίλους οἱ ὁποῖοι συνέρχονται διὰ νὰ παίξωσι χρήματα.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 146.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

Ὁ χυλός.

Καθὼς εἴδομεν τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα, τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ χυμοῦ, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει εἰς τὸ αἷμα, ὀνομάζεται χυλός.

Πρόκειται δὲ ἤδη νὰ εὑρεθῇ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ἐξέλθῃ ὁ χυμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα. Πρὸς τοῦτο ἄπειροι σαρωταὶ, ἐξ ἐκείνων περὶ τῶν ὁποίων ὡμιλήσαμεν ἤδη, ὑπάρχουσι παρατεταγμένοι καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου καὶ ἰδίως πέριξ τοῦ δωδεκαδακτύλου· οἱ σαρωταὶ δὲ οὗτοι εἶνε μικροὶ σωλῆνες, οἵτινες διατρυπῶσι κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν τὸν χιτῶνα τοῦ ἐντέρου, καὶ βυζαίνουσιν ἀδιακόπως τὸν χυλόν, ἐνῷ αὐτὸς σχηματίζεται. Οἱ σωλῆνες οὗτοι ὀνομάζονται χυλοφόρα ἀγγεῖα, εἰσδύουσι δὲ εἰς ὅλας τὰς πτυχὰς τοῦ ἐντέρου, καὶ τόσον καλὰ ἀποῤῥοφῶσι καὶ τὴν ἐλαχίστην σταγόνα τοῦ χρησίμου χυλοῦ, ὥστε πρὶν ἢ φθάσῃ οὗτος ἐνώπιον τῆς θύρας τοῦ παχέος ἐντέρου, τὸ λεπτὸν ἔντερον εἶνε ἐντελῶς σαρωμένον, καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον εἰς τὰ ἄκρα του εἰμὴ τὸ ἄχρηστον καὶ περισσεῦον. Διὰ τὸ ἄχρηστον αὐτὸ ἀνοίγει ἡ θύρα τοῦ παχέος ἐντέρου καὶ τὰ σκουπίδια τοῦ σώματός μας ἀναχωροῦσι καὶ δὲν ἐπιστρέφουσι πλέον.

— Τί γίνονται ὅμως; θὰ μ' ἐρωτήσῃς βέβαια.

Αὐτὰ πλέον, κυρία μου, δὲν ἔχουσιν ἱστορίαν, καθὼς δὲν ἔχουσιν ἱστορίαν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον οἱ ἄχρηστοι καὶ οἱ ὀκνηροὶ, οἵτινες οὐδὲν παράγουσι καὶ εἰς οὐδὲν χρησιμεύουσι.

Ἀφίνομεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὰ ἄχρηστα σκουπίδια τοῦ σώματός μας, καὶ ἐπιστρέφομεν εἰς τὸν χρήσιμον χυλὸν, ὅστις ἔγεινε πλέον κατάλληλος εἰς διατήρησιν τῆς ζωῆς μας, καὶ μέλλει ἐντὸς ὀλίγου νὰ μεταβληθῇ εἰς αἷμα, εἰς τὸ αἷμα δηλ. ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τρέφει τὰ μέλη μας, κάμνει τὴν καρδίαν μας νὰ κτυπᾷ καὶ τὸν ἐγκέφαλόν μας νὰ ἐνεργῇ.

Ἀνάγκη ἐν πρώτοις νὰ μάθῃς, ὅτι ὁ χυλὸς ἐξερχόμενος τοῦ ἐντέρου εἶνε ὅμοιος περίπου μὲ γάλα. Εἶνε δηλ. λευκή τις ἀναλυτὴ καὶ κἄπως παχεῖα οὐσία, καὶ ἂν τὴν παρατηρήσῃ τις ἐκ τοῦ πλησίον, ὁμοιάζει μᾶλλον μὲ τὸν

ὀῤῥὸν τοῦ γάλακτος, τὸν κοινῶς λεγόμενον τυρόγαλα, ἢ ζάραν, καθὼς λέγεται εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, πολλὰ δὲ μικρὰ σφαιρίδια φαίνονται κολυμβῶντα ἐντὸς αὐτοῦ. Πολλοὶ περίεργοι, ἐξ ἐκείνων οἵτινες θέλουσιν ὅλα νὰ τὰ γνωρίζωσι, ἐδοκίμασαν τὸν χυλὸν μὲ τὴν γλῶσσαν, καὶ εὗρον ὅτι εἶνε κἄπως ἁλμυρός.

Τοιοῦτος τέλος πάντων ὁ χυλὸς, εἶνε ἤδη αἷμα, ἀλλ' ὄχι ἐντελῶς μορφωμένον. Εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, μικρὸν παιδίον, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνετράφη ἀκόμη. Ὅλα τοῦ αἵματος τὰ στοιχεῖα εὑρίσκονται ἐντὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκεχυμένα καὶ ἀναμεμιγμένα τόσον πολὺ, ὥστε δὲν δύναταί τις εἰσέτι νὰ τὰ ἀναγνωρίσῃ. Εἶνε δὲ θαυμάσιον πρᾶγμα, καὶ μυστήριον τοῦ ὁποίου δὲν εὑρέθη ἀκόμη ἡ ἐξήγησις, πῶς ἡ μόρφωσις τοῦ ἀμορφώτου αὐτοῦ αἵματος καὶ ἡ ἀνατροφὴ οὕτως εἰπεῖν τοῦ νεογεννήτου παιδίου, ἀρχίζει νὰ γίνεται μόνη της, ἐντὸς τῶν σωλήνων οἵτινες τὸ μεταφέρουσι. Τὰ συστατικά του τακτοποιοῦνται μόνα των διαρκούσης τῆς ὁδοιπορίας, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ χυλὸς ἐξέρχεται τῶν χυλοφόρων ἀγγείων ὁμοιάζει πολὺ περισσότερον μὲ τὸ αἷμα παρ' ὅταν εἰσῆλθεν ἐντὸς αὐτῶν, χωρὶς νὰ δύναταί τις ἀκριβῶς νὰ εἴπῃ πῶς τοῦτο συνέβη. Καὶ τὸ λευκὸν αὐτὸ χρῶμά του μετεβλήθη εἰς ἐλαφρὸν ῥοδόχρουν, ἂν δὲ τὸ ἐκθέσῃ τις εἰς τὸν ἀέρα γίνεται κἄπως κοκκινωπὸν, καὶ προαναγγέλλει οὕτως εἰπεῖν εἰς τὸν παρατηρητὴν τί ἔμελλε νὰ γίνῃ.

Γνωρίζεις ἤδη, ὅτι ὅλοι μας οἱ σαρωταὶ, περὶ τῶν ὁποίων σοῦ ὡμίλησα, καταντῶσιν ἐπὶ τέλους εἰς ἕνα μεγάλον σωλῆνα ὅστις ὀνομάζεται θωρακικὸς σωλήν. Εἰς τὸν σωλῆνα αὐτὸν φθάνουσι καὶ οἱ σαρωταὶ τοῦ χυλοῦ, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι συνάδελφοί των, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τὸ ταλαίπωρον αἷμά μας εὑρίσκεται πρὸς στιγμὴν ἀναμεμιγμένον μὲ ὅλα τοῦ σώματός μας τὰ ἐξαφρίσματα, καθὼς πολλάκις συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἵτινες ἀφοσιοῦνται ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Τὸ κακὸν ὅμως εἶνε προσωρινὸν μόνον, διότι ὀλίγον μακρύτερα ὁ θωρακικὸς σωλὴν χύνει ὅλα του τὰ περιεχόμενα ἐντὸς μεγάλης φλεβὸς, ἥτις κεῖται πλησίον τῆς καρδίας, καὶ τὸ αἷμα εὐκόλως ἀναγνωρίζει τότε τί τῷ ἀνήκει καὶ τὸ παραλαμβάνει.

Ἐδῷ, μικρά μου μαθήτρια, φθάνομεν εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἱστορίας μας.

Ἕως τώρα εἴδομεν πῶς τρώγομεν καὶ πῶς χωνεύομεν· ἐτελειώσαμεν δηλαδὴ τὴν πέψιν, καθὼς λέγουσιν οἱ ἐπιστήμονες, ἤτοι τὴν ἱστορίαν τοῦ χυλοῦ, ἥτις ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο μας δάκτυλα, τὰ ὁποῖα εἰσάγουσι τὰ φαγητὰ εἰς τὸ στόμα μας, καὶ τελειώνει εἰς τὸν θωρακικὸν σωλῆνα, ὅθεν εἰσέρχεται ὁ χυλὸς εἰς τὸ αἷμα, ὅπως τὸ ἀνανεώσῃ.

Μετὰ τὴν ἱστορίαν ὅμως τοῦ χυλοῦ, τουτέστι μετὰ τὴν πέψιν, ἔρχεται τώρα ἡ ἱστορία τοῦ αἵματος, τουτέστιν ἡ κυκλοφορία· διότι τὸ αἷμα, καθὼς θὰ ἴδωμεν, κυκλοφορεῖ ἀδιακόπως ἐντὸς τοῦ σώματός μας, ἐξερχόμενον ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἐπανερχόμενον εἰς αὐτὴν, ἐξερχόμενον πάλιν, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ θανάτου μας.

Ἡ ἱστορία τῆς πέψεως, τὴν ὁποίαν ἐτελειώσαμεν, γίνεται ἡσύχως καὶ ἁπλούστατα καθ' ὅλον της τὸ στάδιον, χωρὶς καμμίαν περιπλοκήν.

Ἡ ἱστορία ὅμως τῆς κυκλοφορίας, τὴν ὁποίαν μέλλομεν νὰ ἀρχίσωμεν τὴν ἐρχομένην ἑβδομάδα, περιπλέκεται μὲ μίαν ἄλλην ἱστορίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ χωρισθῇ, μολονότι κατὰ βάθος εἶνε ἐντελῶς διακεκριμένη ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην.

Τὸ αἷμα κάμνει κυρίως εἰπεῖν δύο κύκλους· τὸν μὲν ἕνα μεγάλον, ὅστις περιτρέχει ἀπὸ τὰ ἄκρα τοῦ σώματος εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἀπὸ τὴν καρδίαν εἰς τὰ ἄκρα τοῦ σώματος, τὸν δὲ ἄλλον μικρὸν, ὅστις γίνεται μεταξὺ τῆς καρδίας καὶ τῶν πνευμόνων. Ὅταν τὸ αἷμα κυκλοφορῇ ἐντὸς τῶν πνευμόνων, ἀπαντᾷ τὸν ἀέρα τὸν ὁποῖον ἀναπνέομεν, καὶ συμβαίνει τότε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀέρος τὸ περιεργότερον πρᾶγμα ἀφ' ὅσα δύναταί τις νὰ φαντασθῇ, καὶ χωρὶς τὸ ὁποῖον δὲν δύναται τὸ αἷμα νὰ θρέψῃ τὸ σῶμά μας μήτε πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας· τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ὀνομάζεται ἀναπνοὴ, καὶ ἡ λέξις δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐξηγήσεως.

Αἱ τρεῖς δὲ αὗται ἱστορίαι, τουτέστι πέψις, κυκλοφορία καὶ ἀναπνοὴ, ἀποτελοῦσιν ἡνωμέναι ὁμοῦ τὴν θρέψιν, δηλαδὴ τὸ ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ.

Δὲν σὲ εἶπα εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ αὐτὰς τὰς λέξεις, διότι αἱ μὲν λέξεις θὰ σ' ἐτρόμαζον, τὰ δὲ πράγματα δὲν θὰ ἠδύνασο ἀκόμη νὰ τὰ ἐννοήσῃς· τώρα ὅμως, ὅτε ἐπροχώρησες καὶ ἀρχίζεις νὰ γίνεσαι σοφὴ, εἶνε καιρὸς νὰ τὰ μάθῃς, καὶ πρέπει νὰ συνειθίσῃς εἰς τὰς λέξεις αὐτὰς, τὰς ὁποίας θὰ μεταχειριζώμεθα πλέον.

Εἰς τὴν προσεχῆ λοιπὸν ἐπισταλὴν θὰ ἴδωμεν τὴν κυκλοφορίαν, καὶ θ' ἀρχίσωμεν πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἥτις εἶνε ὡς πρὸς τὴν κυκλοφορίαν ὅ,τι ὁ στόμαχος εἶνε ὡς πρὸς τὴν πέψιν, τουτέστιν ὁ αὐθέντης.

Ἡ καρδία εἶνε μέγα καὶ σπουδαῖον ὑποκείμενον, καθὼς βέβαια τὸ γνωρίζεις· καὶ αὐτοὶ οἱ πλέον ἀμαθεῖς ὁμιλοῦν περὶ αὐτῆς μὲ σέβας· εἶμαι δὲ βέβαιος, ὅτι ἡ ἱστορία της θὰ κινήσῃ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον σου.

Ἕπεται συνέχεια.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΔΥΟ ΜΩΡΑΪΤΙΣΣΑΙ

—

Α'

ΕΛΕΝΗ ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΗ

Ἴσως ἀπορήσωσί τινες ἀκούοντες ὅτι κυρία καλουμένη Καντακουζηνή, ἦτο μωραΐτισσα· καὶ ὅμως τίποτε ἀληθέστερον. Ἡ Ἑλένη Καντακουζηνὴ ἦτο μωραΐτισσα ὅσον πᾶσα ἄλλη κυρία τῆς ὁποίας ὁ παππεπίπαππος ἤθελε κατὰ πρῶτον ἐγκατασταθῆ εἰς Πελοπόννησσον. Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεῖς ἀπεφάσισαν νὰ ἱδρύσωσιν εἰς Μισθρᾶν ἀπόσπασμά τι τῆς ἰδίας αὐλῆς, προχειρίζοντες *δεσπότην* Πελοποννήσου ἕνα τῶν ἰδίων υἱῶν ἢ ἀδελφῶν, καὶ ἠκολούθησαν τὸ σύστημα τοῦτο μέχρι τῆς ἁλώσεως. Πρῶτος δὲ τοιοῦτος δεσπότης ἐγένετο τῷ 1348 ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνός, υἱὸς δευτερότοκος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ.

Ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνὸς ἦρξε τῆς χερσονήσου ἐπὶ 32 ἔτη. Ἦτο δὲ ἀνὴρ ῥέκτης, περιέστειλε τὰς στασιαστικὰς ἐνεργείας τῶν ἀρχόντων τῆς χώρας καὶ εἰρήνευσεν αὐτήν. Πλὴν τούτου, ἐπειδὴ ἕνεκα τῶν τουρκικῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῆς ἄλλης προηγηθείσης ἀναρχίας, εἶχεν ἐλαττωθῆ ὁ πληθυσμός, ὁ Μανουὴλ ἐκάλεσεν εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ κενοῦ τοὺς τότε ἀρχίσαντας νὰ καταβαίνωσιν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας Ἀλβανούς· ὥστε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπῆλθον εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν καὶ τὸ μέσον τῆς χερσονήσου οἱ πρῶτοι Ἀλβανοὶ ἄποικοι, οἱ τοσοῦτον μετέπειτα εἰς τὴν τύχην αὐτῆς ἐπενεργήσαντες. Γινώσκομεν δὲ προσέτι περὶ αὐτοῦ ὅτι τῷ 1365 ἀνεκαίνισε τὸν ἐν Μισθρᾷ ναὸν τοῦ Σωτῆρος· ὅτι οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ Μποχάλης, Πλειστάρας καὶ ἄλλοι ἐπροίκισαν μετ' οὐ πολὺ τὴν μονὴν τοῦ Βροντιχίου· ὅτι ἐπὶ τῇ προτάσει αὐτοῦ προεχειρίσθη μητροπολίτης Πατρῶν ὁ Παρθένιος, ὁ οἰκοδομήσας ἐν Βοστίτσῃ τῷ 1366 τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας Φανερωμένης, καὶ ὅτι τῷ 1368 ὁ ἐπίσκοπος Ἀμυκλῶν ἐπετράπη ὑπ' αὐτοῦ τὴν διοίκησιν τῶν πατριαρχικῶν ἐν Μωρέᾳ κτημάτων.

Ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνὸς ἀπέθανεν εἰς Μισθρᾶν ἄτεκνος τῇ 25 μαρτίου 1380, καὶ τότε ἀνηγορεύθη δεσπότης Πελοποννήσου ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του Ματθαῖος, ὅστις εἶχεν ἄλλοτε συμβασιλεύσει μετὰ τοῦ πατρὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀλλ' ὁ Ματθαῖος ἐπὶ μικρὸν ἄρξας, ἀπέθανε κατὰ ἰούνιον τοῦ 1383, τὴν δὲ ἀρχὴν αὐτοῦ διεδέχθη ὁ υἱός του Δημήτριος, ὅστις, ἀξιώσας ν' ἀποθῇ ὅλως ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐβασίλευε κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος, καθηρέθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τούτου, τοῦ προχειρίσαντος ἤδη δεσπότην Πελοποννήσου ἕνα τῶν ἰδίων υἱῶν, τὸν Θεόδωρον Α'. Ἄξιον δὲ μνείας ὅτι καὶ ὁ ἀρχηγέτης τοῦ οἴκου τῶν Καντακουζηνῶν, ὁ πρῶην βασιλεὺς Ἰωάννης Καντακουζηνός, ἀφοῦ παρητήθη τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς καὶ ἠσπάσθη τὸν μοναχικὸν βίον, ἦλθε τῷ 1356 εἰς Μισθρᾶν, διέτριψεν ἐν ἔτος παρὰ τῷ υἱῷ Μανουήλ· ἔπειτα ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου συνέγραψε τὸ γνωστὸν μέγα ἱστορικὸν ἔργον, καὶ μετὰ 30 περίπου ἔτη, ἐπιστρέψας αὖθις εἰς Μισθρᾶν, ἀπέθανε τῇ 15 ἰουνίου 1383 ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅπως καὶ οἱ δύο αὐτοῦ υἱοί.

Ὁ ἔγγονος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, ὁ Δημήτριος ἐτελεύτησεν ὀλίγον μετὰ τὴν καθαίρεσίν του, τῷ 1384, ἄτεκνος. Ἐξ ἑτέρου δὲ υἱοῦ τοῦ Ματθαίου ὀνόματι Ἰωάννου, ἐγεννήθη ὁ Θεόδωρος Καντακουζηνὸς καὶ τούτου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνός, ὁ πρωτοστράτωρ Μωρέως διατελέσας ἀπὸ τοῦ 1420-1429· ὃν μὴ συγχέομεν μετὰ τοῦ ὁμωνύμου μικροῦ ἀνεψιοῦ του. Ὁ τελευταῖος οὗτος γενόμενος κατ' ἀρχὰς κύριος τῆς Μάνης, ἀνηγορεύθη, 1453-1454, δεσπότης ὑπὸ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἀλβανῶν, οἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον ἐφιλοτιμήθησαν νὰ τὸν ἐξαλβανίσωσιν ὥςτε μετωνόμασαν ἐπὶ τὸ ἀλβανικώτερον αὐτὸν μὲν Gimo, τὴν δὲ γυναῖκά του Μαρίαν, Cucchin. Τοῦ δὲ μεγάλου αὐτοῦ θείου, τοῦ πρωτοστράτορος Μανουὴλ, θυγάτηρ ἐγένετο ἡ Ἑλένη Καντακουζηνή, ἧς ἐνομίσαμεν δίκαιον νὰ περισώσωμεν τὴν μνήμην, ἂν καὶ ὁ βίος αὐτῆς ὁμοιάζει ἡμέραν χειμερινήν, καθ' ἣν φαίνεται μὲν ὁ ἥλιος ἀνατέλλων, ἔπειτα ὅμως κρυπτόμενος ὑπὸ νεφῶν πυκνοτάτων, μόλις περὶ μεσημβρίαν ῥίπτει πάλιν ἀκτίνάς τινας καὶ δὲν προκύπτει λαμπρότατος εἰ μὴ περὶ τὴν δύσιν. Τῳόντι ἠξεύρομεν τίνες ὑπῆρξαν οἱ προπάτορες καὶ ὁ πατὴρ τῆς Ἑλένης· ἠξεύρομεν τίνα αὕτη συνεζεύχθη καὶ πρὸ πάντων ἠξεύρομεν τὰς τελευταίας τραγικὰς τῆς ζωῆς της περιπετείας· ἀλλὰ καντελῶς ἀγνοοῦμεν τὰ κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῆς βίον ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ γάμου, καὶ ἀπὸ τοῦ γάμου μέχρι τῆς ἐσχάτης ἀφοσιώσεως.

Ἡ Ἑλένη ὑπανδρεύθη τὸν τελευταῖον αὐτοκράτορα τῆς Τραπεζοῦντος Δαυὶδ Α', ἀλλὰ ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1412—1447. Ἦτο δὲ ὁ Δαυὶδ τρίτος υἱὸς τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ πρωτοστράτορος τῆς Πελοποννήσου εἰς δεύτερον γάμον, ἐπότε ἀκριβῶς; ἄδηλον. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπὶ τῆς ἁλώσεως ἤτοι τῷ 1462 εἶχεν ἐννέα τέκνα, ἐξ ὧν ὁ νεώτατος υἱὸς Γεώργιος ἦτο μόλις τριετής, ἠμποροῦμεν μετά τινος πιθανότητος νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ γάμος οὗτος ἐγένετο μεταξὺ τοῦ 1440 καὶ 1442. Ἡ νέα μεσθριώτισσα, σφενδονισθεῖσα ὑπὸ τῆς τύχης ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς ταύτης χερσονήσου εἰς τὴν βορειοτάτην τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, κατεδικάσθη νὰ γίνῃ μάρτυς πραγμάτων ἐντελῶς ἀλλοτρίων τοῦ προτέρου αὐτῆς βίου. Ἂν οἱ ἕλληνες δεσπόται καὶ ἄρχοντες τῆς Πελοποννήσου δὲν ἦσαν τὸ πρότυπον πάσης πολιτικῆς ἀρετῆς, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, τοὐλάχιστον ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν δὲν συνέβαινον αἱ ἀπαίσιαι ἐκεῖναι σκηναί, ὧν βρίθουσι τὰ χρονικὰ τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι βασιλείου οἴκου.

Ὅτε ἡ Ἑλένη ἔφθασεν αὐτόθι, δὲν εὗρε παρὰ τῷ πενθερῷ οὔτε τὸν πρῶτον αὐτοῦ υἱὸν Ἰωάννην, οὔτε τὸν δεύτερον, Ἀλέξανδρον. Ὁ Ἰωάννης, πρὸ ἐτῶν πολλῶν, εἶχε πεισθῆ ὅτι ἡ μήτηρ αὐτοῦ Θεοδώρα, ἥτις ἦτο Καντακουζηνὴ ὡςαύτως, ἀλλὰ ἐκ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μείναντος κλάδου τοῦ οἴκου τούτου, διέκειτο οἰκειότερον τοῦ προσήκοντος πρὸς τὸν πρωτοβεστιάριον, ταὐτὸν εἰπεῖν τὸν πρωθυπουργὸν τοῦ κράτους. Ἔξω φρενῶν δὲ γενόμενος διὰ τὴν ἀτιμίαν ταύτην, τὸν μὲν πρωτοβεστιάριον ἀπέκτεινε, ἀπέκλεισε δὲ ἐν τῷ αὐτῷ κοιτῶνι τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ θανατώσῃ καὶ ταύτην. Τότε ὅμως ἐμεσολάβησαν οἱ ἄρχοντες καὶ κατέπεισαν τὸν Ἰωάννην νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἰβηρίαν. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν ὑποχώρησιν ταύτην τοῦ υἱοῦ του, καὶ καθαιρέσας αὐτὸν τῆς διαδοχῆς, ἀνηγόρευσε συμβασιλέα τὸν δεύτερον υἱόν του Ἀλέξανδρον, δοὺς αὐτῷ συγχρόνως σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μιτυλήνης Γατελούζου. Οὐδὲ εἰς τοῦτο ἠρκέσθη· εἴτε δυςπιστῶν ὁμοίως πρὸς τὸν δεύτερον υἱόν, εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν, ἀπέπεμψε καὶ τοῦτον εἰς Μιτυλήνην, ὥςτε ὁ σύζυγος τῆς Ἑλένης Δαυὶδ ἠδυνήθη νὰ ὑπολάβῃ ἑαυτὸν ὡς ἐπίδοξον τῆς ἀρχῆς διάδοχον.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως νέαι συνέβησαν περιπέτειαι, αἵτινες ἀρξάμεναι ὁπωσοῦν κωμικῶς, ἀπέβησαν ἀποτρόπαιαι. Ὁ Ἰωάννης, ὅστις ἀπελθὼν ἐν Ἰβηρίᾳ εἶχε συζευχθῆ τὴν τοῦ αὐτόθι βασιλέως Ἀλεξάνδρου κόρην, ἀπεφάσισε νὰ ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον τῆς Τραπεζοῦντος, καθαιρῶν τὸν πατέρα, καὶ ἐπεχείρησε τὸ ἔργον τῷ 1447 δι' ἑνὸς γενουηνικοῦ καραβίου, τοῦ ὁποίου τὸν κυβερνήτην ἐχειροτόνησε πρωτοστράτορα. Φαντάζεσθε τὴν αὐτοκρατορίαν ἐκείνην ἀπειλουμένην ὑπὸ ἑνὸς καραβίου· ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα ἐπέτυχεν. Ὁ Ἰωάννης, ἀποβιβασθεὶς οὐ μακρὰν τῆς πρωτευούσης, ἐσκήνωσε μετὰ τῶν ὀλίγων αὐτοῦ μισθοφόρων ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ, ὁ δὲ Ἀλέξιος ἀντιπαρετάχθη εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ἀχαντοῦ, ἔχων κατὰ τὸ φαινόμενον πολὺ μείζονα δύναμιν. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης εἶχε προσοικειωθῆ ἐγκαίρως τὴν φρουρὰν αὐτοῦ· ἐντεῦθεν δὲ ὠφεληθέντες δύο ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ ἀντάρτου, εἰςῆλθον ἐν ὥρᾳ μεσονυκτίου εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν. Ἔπραξαν ἆρά γε τὴν ἀνοσιουργίαν ταύτην ἑκόντος ἢ ἄκοντος τοῦ υἱοῦ; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Ἰωάννης τὸν μὲν ἕνα τῶν αὐτουργῶν ἐτύφλωσε, τὸν δὲ ἕτερον ἐχειροκόπησεν· εἰς δὲ τὸν νεκρὸν τοῦ πατρὸς ἀπέδωκε τὰς προσηκούσας τιμάς, καὶ τὸ οὐδὲν ἧττον βέβαιον ὅτι κατέλαβεν ἀμέσως τὴν ἀρχήν· ἡ δὲ Ἑλένη δὲν ἐθλίβη ἀναμφιβόλως πολὺ ἀποβαλοῦσα τὴν ἄμεσον προσδοκίαν βασιλείας, ἧς αἱ βαθμῖδες τοσοῦτον οἰκτρῶς ἐκ διαλειμμάτων καθημάσσοντο. Ἀλλ' ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ καὶ νὰ πάθῃ ἄλλας καὶ ἄλλας συμφοράς.

Ὁ Ἰωάννης Κομνηνός, ὅστις, κατὰ τὸν συνήθη παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς εὐφημισμὸν, ἐπωνομάσθη Καλοϊωάννης, ἐβασίλευσεν ἔτη ἕνδεκα, 1447—1458, ἔτη καθ' ἃ ἐκρίθη ἡ τελευταία τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ τύχη. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Μεχμέτη τοῦ Β' ἡ Κωνσταντινούπολις· ὁ δὲ κατακτητὴς, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς τῶν Παλαιολόγων ἀρχῆς, διέταξε τὸν πασᾶν τῆς Ἀμασείας Χιτίρμπεϋν νὰ ἐπιτεθῇ τῷ 1456 καὶ κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος. Ὁ Καλοϊωάννης εὑρέθη ἐντελῶς πρὸς τὸν ἀγῶνα ἀπαράσκευος· οὔτε στρατὸν εἶχεν, οὔτε ἐφόδια. Ὅθεν ἠναγκάσθη νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ἐπί τινα χρόνον παράτασιν τῶν ἐλεεινῶν λειψάνων τοῦ μεγαλωνύμου αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ, διὰ πληρωμῆς ἐτησίου φόρου 2,000 χρυσῶν, τῶν ὁποίων τὸ ποσὸν ἀνεβιβάσθη εἰς 3,000 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου, ὅτε ἡ σύμβασις ὑπεβλήθη εἰς τὴν κύρωσιν αὐτοῦ. Τότε μόνον ἐνόησεν ὁ Καλοϊωάννης τὸν ἐπαπειλοῦντα αὐτὸν ἔσχατον κίνδυνον καὶ ἐζήτησε συμμάχους, πολλοὺς μᾶλλον ἢ χρησίμους· τοὺς περὶ τὸν Καύκασον ἡγεμόνας τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Ἰβηρίας, τοὺς Ἐνετοὺς, τὸν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας, τὸν ἀρχιερέα τῆς Ῥώμης, καί τινας μωαμεθανοὺς δυνάστας, τὸν ἐμίρην τῆς Σινώπης, τὸν σουλτάνον τῆς Καραμανίας, καὶ τὸν Χασσάμπεϋν τῆς Μεσοποταμίας, οἵτινες πάντες διέκειντο πολεμίως οὐδὲν ἧττον ἢ οἱ χριστιανοὶ πρὸς τοὺς ὀσμανίδας Τούρκους. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων τούτων συμμάχων ὁ μόνος ὅστις πράγματι ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ τὴν Τραπεζοῦντα ἦτο ὁ Χασσάμπεϋς, ἀνὴρ γενναῖος, ἐλευθέριος, πολλάκις πρότερον νικηφορήσας· ἀλλ' ἐζήτει ἀντὶ τῆς ἐπικουρίας αὐτοῦ, ἀντάλλαγμα πολύτιμον. Ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης εἶχε δύο θυγατέρας καὶ ἕνα υἱόν. Ἐκ τῶν δύο θυγατέρων αὐτοῦ ἡ πρώτη, καλουμένη Οὐαλεντία, ὑπανδρεύθη τὸν δοῦκα τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἢ Νάξου Νικόλαον Κρίσπον. Ὑποθέτομεν δὲ ὅτι ἐπωνομάσθη Οὐαλεντία, δεξαμένη μετὰ τὸν γάμον της τὸ λατινικὸν δόγμα, διότι ὡς θυγάτηρ τοῦ ὀρθοδόξου αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα ἐκεῖνο. Ἀλλ' ἐνταῦθα συμβαίνουσιν ἕτεραι

παραδοξότεραι τῆς τύχης περιπέτειαι. Τοῦ Νικολάου ἐκείνου Κρίσπου, τελευταῖα ἀπόγονος ἐγένετο Φραντζέσκα, ἣν ὁ Χόπφ δὲν διστάζει νὰ ὀνομάσῃ *νόμιμον κληρονόμον τοῦ Δουκάτου* τῆς Νάξου. Λέγει δὲ ὅτι ἀπέθανε τῷ 1853, καταλιποῦσα ἐκ τοῦ γάμου αὐτῆς μετὰ τοῦ Σαβερίου Κορονέλλου, παρεκτὸς δύο θυγατέρων, δύο υἱοὺς, οἵτινες, πάντοτε κατὰ τὸν Χόπφ, εἶναι οἱ *νόμιμοι δοῦκες τοῦ Ἀρχιπελάγους*. Καλοῦνται δὲ οἱ ἀπόγονοι οὗτοι τοῦ Κρίσπου καὶ τῶν τῆς Τραπεζοῦντος αὐτοκρατόρων Ἰάκωβος καὶ Ἀντώνιος Μάρκος, ἀμφότεροι οἰκοῦσιν εἰς Ἀθήνας καὶ εἶναι ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς πρώτης θυγατρὸς τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ· ἡ δὲ δευτέρα ἐκαλεῖτο Αἰκατερίνη, καὶ καθ' ὑποκορισμὸν Κατώ. Περὶ ταύτης ὁμιλῶν ὁ Ῥαμούσιος, ὀνομάζει αὐτὴν *δέσποιναν Κατώ*, βεβαιοῖ ὅτι ἦτο ὡραιοτάτη, ὡραιοτέρα κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην πάσης ἄλλης κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου, καὶ προστίθησιν ὅτι εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν ἦτο διεσπαρμένη ἡ φήμη τοῦ ἐξαιρέτου αὐτῆς κάλλους καὶ τῆς ἀπαραμίλλου χάριτος (ora sparsa la fama della sua gran bellezza e somma grazia.) Τοῦτο λοιπὸν τὸ κειμήλιον τοῦ τραπεζουντίου στέμματος ἀπῄτησεν ὁ Χασσάμπεϋς, ὡς ἀῤῥαβῶνα τῆς ζητουμένης συμμαχίας. Ὁ Χασσὰν, ἱστορεῖ ὁ Ῥαμούσιος, ὢν νέος καὶ ἄγαμος, καὶ ἐρασθεὶς ἤδη τῆς κόρης ἐκείνης ἐξ ἀκοῆς, ἀπεκρίθη εἰς τὸν πρέσβυν τοῦ Ἰωάννου, ὅτι ἐὰν οὗτος τῷ δώσῃ τὴν κόρην του ὡς σύζυγον, θέλει προθύμως θυσιάσει οὐ μόνον τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς θησαυροὺς καὶ ἑαυτὸν, ἵνα ὑπερμαχήσῃ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Δὲν ἠξεύρομεν ἂν ἦναι ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, ὅτι ὁ Καλοϊωάννης ἐδίστασε κατ' ἀρχὰς νὰ συζεύξῃ τὴν θυγατέρα του μετὰ ἡγεμόνος μωαμεθανοῦ. Ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Χαλκοκονδύλην, οἱ βασιλεῖς ἐκεῖνοι τῆς Τραπεζοῦντος συνείθιζον «ἐπιγαμίας ποιεῖσθαι πρός τε τοὺς ὁμόρους βαρβάρους τοὺς λευκοὺς Ἀσπροβατάντας καλουμένους (ὧν ἡγεμὼν ἦτο ὁ Χασσὰν) καὶ δὴ καὶ πρὸς Τεμήρεω υἱιδοῦς (τοὺς ἀνεψιοὺς δηλαδὴ τοῦ Ταμερλάνου), ὥστε μὴ πράγματα ἔχειν δηουμένης τῆς χώρας ὑπὸ τούτων.» Ὅθεν τὸ συνοικέσιον ἐκεῖνο δὲν ἦτο ἀσύνηθες ἐν Τραπεζοῦντι, ὁ δὲ Καλοϊωάννης, πιεζόμενος ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀπαιτουμένην θυσίαν. Πρὶν ὅμως φθάσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν ὅρον τοῦτον τῆς συμβάσεως, ἀπεβίωσε τῷ 1458.

Εἶχε δὲ, ὡς εἴπομεν, ἐκτὸς τῶν δύο θυγατέρων, καὶ υἱόν· ἀλλ' ὁ υἱὸς οὗτος, ὀνόματι Ἀλέξιος, ἦτο τετρακέτης, αἱ περιστάσεις δεινόταται, ὥστε εὐλόγως ὁ τοῦ θανόντος ἀδελφὸς Δαυὶδ, ὁ τῆς Ἑλένης σύζυγος, ἐνόμισε πρέπον νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν ὑπερτάτην ἀρχήν. Δυστυχῶς «ὁ Κὺρ Δαυὶδ ἦτο ἄνθρωπος ὠμὸς, ἄνανδρος, ἀνάξιος τοῦ ὀνόματος», ὡς λέγει τὸ Χρονικὸν τῆς Μονεμβασίας, καὶ ὡς ἀπέδειξαν μετ' οὐ πολὺ τὰ πράγματα. Ἔσπευσε μὲν νὰ παραδώσῃ τὴν δέσποιναν Κατὼ εἰς τὸν Χασσάμπεϋν, ἀλλ' οὗτος εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ περιπλακῆ εἰς ἀγῶνα μέγαν πρὸς τὸν ἰσχυρὸν σουλτάνον τῆς Περσίας Ἀζεχὰν σάχ. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Σινώπης, τῆς Καραμανίας καὶ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας ἐπόθουν μὲν νὰ ταπεινώσωσι τὸν Μεχμέτην Β', ἀλλὰ φιλάργυροι ὄντες δὲν ἀπεφάσιζον νὰ συγκροτήσωσι τοὺς πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένους στρατοὺς, καὶ προσέτι ἐδυςπίστουν πρὸς ἀλλήλους. Οἱ χριστιανοὶ περὶ τὸν Καύκασον δυνάσται ἐνόμιζον περιττὸν νὰ διακινδυνεύσωσιν ὑπὲρ τῆς Τραπεζοῦντος κατὰ τῶν πόῤῥω ἀφισταμένων ὀσμανιδῶν· οἱ εὐρωπαῖοι ἀπεῖχον ἔτι μᾶλλον. Ὅθεν ὅτε τῷ 1462 ὁ κατακτητὴς, ἀφοῦ εὐχερῶς ἐκυρίευσε τὴν Σινώπην καὶ ταπεινώσας τὸν πανταχόθεν πολεμούμενον Χασσάμπεϋν, ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ πάσης πρὸς τὴν Τραπεζοῦντα συμμαχίας, παρέστη ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης ἐνώπιον τῆς πόλεως ταύτης, ὁ Δαυὶδ εὑρέθη μεμονωμένος κατέναντι τοῦ φοβεροῦ τούτου ἀντιπάλου.

Οὐδὲν ἦττον ἐὰν ὁ Δαυὶδ ἦτο ἄλλος ἄνθρωπος ἠδύνατο ν' ἀνθέξῃ καὶ ἴσως νὰ ματαιώσῃ τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Μεχμέτη. Τὸ φρούριον ἦτο δυςπόρθητον καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ κυριευθῇ δι' ἁπλῆς ἐφόδου. Ὁ σουλτάνος ἦλθεν ὁπωσοῦν κατεσπευσμένος, καὶ οὔτε πολιορκητικὰ πυροβόλα συνεπήγετο, οὔτε τροφὰς ἀποχρώσας. Ἀλλ' εἴδομεν ὁποῖός τις ἦτο ὁ Δαυίδ. Τὸ δὲ οὐδὲν ἦττον δεινὸν, εἶχε πρωτοβεστιάριον τὸν Γεώργιον Ἀμοιρούτσην, ὅστις ἐνδέχεται νὰ ἦτο ἄνθρωπος σοφώτατος, ἀλλὰ δὲν ἐκήδετο εἰμὴ περὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας καὶ τοῦ ἰδίου συμφέροντος· ὧν δὲ πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ τότε μεγάλου βεζύρη, τοῦ ἐξ ἑλλήνων καταγομένου Μαχμοὺτ πασᾶ, εὐχερῶς ἐπείσθη παρ' αὐτοῦ καὶ εὐχερῶς ὡσαύτως ἔπεισε τὸν βασιλέα νὰ παραδοθῇ ἀμαχητὶ σχεδὸν, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅτι ὁ σουλτάνος θέλει λάβει σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Δαυὶδ καὶ θέλει ἐπιτρέψει αὐτῷ χώραν ἄλλην, παρέχουσαν πρόσοδον ἴσην τῆς τοῦ Τραπεζουντίου κράτους. Τοιουτοτρόπως ἔπεσεν ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος περὶ τὰ μέσα τοῦ 1462, ἐννέα περίπου ἔτη μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὴ ἀξιωθεῖσα ὅμως τῆς τιμῆς τοῦ νὰ κλεῖσῃ, ὅπως ἐκείνη, τὰς τελευταίας αὐτῆς ἡμέρας δι' ἀμύνης ἀειμνήστου καὶ διὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ τοῦ βασιλέως αὐτῆς θανάτου. Ἀλλ' ὅ,τι ἔπραξεν αὐτόθι ἡ ἀφοσίωσις τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ἔμελλε νὰ τὸ ἀναπληρώσῃ ἐνταῦθα ἡ ἀφοσίωσις τῆς Ἑλένης Καντακουζηνῆς, ἐφ' ὅσον ἀπέκειτο τοῦτο γυναικὶ ἀσθενεῖ.

Ὁ Δαυὶδ μετακομισθεὶς μεθ' ὅλων τῶν οἰκείων εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἔλαβε κατ' ἀρχὰς εἰς κατοικίαν χώραν τινὰ περὶ Ἀδριανούπολιν· μετά τινα δὲ χρόνον ἐπετράπη αὐτῷ ἡ ἐν Μακεδονίᾳ πόλις τῶν Σερῥῶν. Ἀλλὰ δὲν ἐπέπρωτο νὰ ἀπολαύσῃ ἐπὶ πολὺ τὸν ἀπράγμονα βίον ὃν ἤλπισε νὰ διαζήσῃ προδοὺς μὲν τὸ ἱερώτατον τῶν καθηκόντων, πιστεύσας δὲ εἰς τὸν λόγον τοῦ κατακτητοῦ. Τῷ 1466 ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἣν ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ἡ ἀνεψιά του δέσποινα Κατὼ, ἡ τοῦ Χασσάμπεϋ σύζυγος. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην δι' ἧς προετρέπετο νὰ ἀποστείλῃ εἰς Μεσοποταμίαν ἕνα τῶν υἱῶν του ἢ τῶν ἄλλων συγγενῶν, ἐγνώρισεν ὁ πρωτοβεστιάριος Ἀμοιρούτσης, ὅστις καὶ ἔσπευσε νὰ τὴν ἐπιδείξῃ εἰς τὸν ἐξάδελφόν του, τὸν μέγαν βεζύρην Μαχμοὺτ πασᾶν, παρὰ τοῦ ὁποίου ἔμαθε τὸ πρᾶγμα φυσικῷ τῷ λόγῳ ὁ σουλτὰν Μεχμέτης. Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ αἱ περιστάσεις τῆς Ἀνατολῆς εἶχον μεταβληθῆ. Ὁ Χασσάμπεϋς, καταβαλὼν τὸν Ἀζεχὰν σάχ καὶ γενόμενος κύριος ἁπάσης τῆς Περσίας, ἀπέβη εἴπερ ποτὲ ἰσχυρὸς καὶ ἤρχισε νὰ ἀπειλῇ τοὺς ὀσμανίδας ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Καραμανίας. Ὁ σουλτὰν Μεχμέτης ἑτοιμάζετο νὰ στρατεύσῃ κατ' αὐτοῦ. Ἡ ἐπιστολὴ ἣν ἔγραψεν ἡ δέσποινα Κατὼ ἠδύνατο νὰ ὑπεμφαίνῃ συνεννόησιν μεταξὺ τοῦ Δαυὶδ καὶ τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ συμμάχων· ὁ δὲ σουλτὰν Μεχμέτης μὴ ὢν ἄνθρωπος νὰ σεβασθῇ συμβάσεις καὶ ὅρκους ἅμα τὸ συμφέρον του ὑπηγόρευε τὴν ἀθέτησιν αὐτῶν, διέταξε νὰ ἀπαγχονισθῶσιν ἀμέσως ἅπαντες οἱ Κομνηνοί.

Καὶ ἐστήθησαν λοιπὸν οὐ μακρὰν τῶν Σερῥῶν ἀγχόναι δέκα καὶ ἐκρεμάσθησαν εἰς αὐτὰς ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου ὁ πρεσβύτης ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου, οἱ ὀκτὼ αὐτοῦ υἱοὶ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Καλοϊωάννου. Θέαμα πολυειδῶς οἰκτρὸν, διότι ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ Δαυὶδ Γεώργιος καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος ἦσαν παῖδες μόλις ὀκταετεῖς. Μεταξὺ τοῦ πλήθους τοῦ συῤῥεύσαντος περὶ τὴν θυσίαν ταύτην, πολλοὶ ὀφθαλμοὶ ἐδάκρυσαν καὶ ἅπαντα τὰ χείλη ἐκινήθησαν ἐν σιγῇ ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων προσευχόμενα. Μία μόνη γυνὴ, τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἐτῶν περίπου, ἠτένισε τὰ θύματα ἄδακρυς καὶ ἄφωνος· καὶ πολὺ ἀφ' οὗ διελύθησαν οἱ ἄλλοι θεαταὶ, ἵστατο ἔτι ἀκίνητος ὡςεὶ συμπληροῦσα εἰς ἕνδεκα τὸν ἀριθμὸν τῶν θανασίμων ἐκείνων στύλων. Ἀπῆλθον δὲ ἀμέσως πάντες οἱ λοιποὶ καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ ἵνα κηδεύσῃ τοὺς νεκροὺς, διότι ὁ σουλτὰν Μεχμέτης, ἐν ἑνὶ τῶν ἀγρίων τῆς ὀργῆς παροξυσμῶν ὑφ' ὧν κατελαμβάνετο, εἶχε διατάξει νὰ μείνωσι τὰ θύματα αὐτοῦ ἄταφα, ἵνα παραδοθῶσι βορὰ κύνεσιν οἰωνοῖσί τε πᾶσιν. Ἀλλ' ἡ Ἑλένη, διότι πάντες βεβαίως ἐνόησαν ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ μόνη ἐν τῷ οἰκτρῷ τούτῳ χώρῳ παραμείνασα, δὲν ἐνόμισεν ὅτι ὑπάρχει βούλησις ἀνθρωπίνη ἱκανὴ ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς μητέρα καὶ σύζυγον τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑστάτου ἐκείνου καθήκοντος, καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸ ἐκπληρώσῃ, μὴ πτοουμένη τὰς ἀπειλὰς τοῦ δυνάστου. Ὅθεν ἅμα συνελθοῦσα ἀπὸ τῆς πρώτης καταπλήξεως ἀπῆλθεν εἰς ψίλην οἰκίαν, περιεζώσθη ἱμάτιον τρίχινον, παρέλαβε σκαπάνην, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Κρανίου τόπον τῶν τέκνων καὶ φιλτάτων, ἔσκαψε τάφον, ἀπέτρεψε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τὰ σαρκοβόρα ζῶα καὶ ὄρνεα, καὶ ἔπειτα ἐκήδευσε διὰ νυκτὸς ἰδίαις χερσὶ τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου τὰ δέκα περιπόθητα ὄντα. Καὶ νῦν ἐρωτᾶτε ἴσως ἐὰν ἐτιμωρήθη. Ὁ νέος Κρέων ἐφάνη ἐπιεικέστερος τοῦ ἀρχαίου· ἡ Ἑλένη δὲν ἐτάφη ζωντανὴ, ὅπως ἡ Ἀντιγόνη. Ἀλλὰ δὲν ἐπανῆλθε πλέον εἰς τὸν κόσμον. Πλησίον τοῦ χώρου ὅστις ἐκάλυπτεν ἅπαντας τοὺς πόθους καὶ ἁπάσας τὰς ἐλπίδας της, εὗρε καλύβην ἀχυρίνην ἐγκαταλελειμμένην καὶ ἔρημον. Ἐκεῖ διήγαγε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου ἐν μονώσει καὶ ταλαιπωρίᾳ· λησμονήσασα μὲν τὰ παρελθόντα μεγαλεῖα, πεποιθυῖα δὲ εἰς τὴν μέλλουσαν ἐκείνην ζωὴν, ἐν ᾗ ἤξευρεν ὅτι θέλει ἀνεύρει πᾶν ὅ,τι ἠγάπησεν εἰς τὴν παροῦσαν. Οὐδ' ἐπεμέτρησεν ὁ Θεὸς μακρὰς τὰς ἡμέρας τῆς βασάνου ταύτης τῇ ἡρωΐδι ἡμῶν, ἀλλ' ἀνεκάλεσεν αὐτὴν μετ' οὐ πολὺ εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ.

Ἀναφέρει ἄρά γε ἡ ἱστορία πολλὰς τοιαύτας ἀφοσιώσεις; Καὶ ὅμως πόσοι ἐξ ἡμῶν γνωρίζουσι κατ' ὄνομα τοὐλάχιστον τὴν ἁγίαν ταύτην μωραΐτισσαν;

Κ. Παπαρρηγόπουλος.

Ο ΠΤΩΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΛΟΥΣΙΟΣ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς τῆς Γαλλίας κύριος Ἐρνέστος Λεγγουβὲ μετὰ πλείστης ποιητικῆς ἀφελείας καὶ χάριτος διηγήθη τὰ δεινοπαθήματα καὶ ἐπὶ τέλους τὴν θεραπείαν πτωχοῦ κινός ἐργάτου καὶ τινος πλουσίου ἐγωϊστοῦ.

Ἀμφότεροι ἔπασχον, καὶ ἦσαν εἰς ἄκρον δυςτυχεῖς, διότι ὁ μὲν κατετήκετο μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῶν κόπων, ὁ δὲ ἐμαραίνετο ὡς ἐκ τοῦ πλούτου καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ του, καταστρέψας τὴν ὑγείαν του διὰ τῶν ποικίλων φαγοποτίων.

—Ἐὰν ἠδυνάμην νὰ προσέλθω εἰς ἰατρὸν, ἔλεγεν ὁ πτωχὸς ἐπισκεφθεὶς τὸν πλούσιον, ἴσως ἤθελον θεραπευθῆ.

—Ἀλλ' ἐγὼ ἔχω τρεῖς ἰατροὺς, καὶ ὅμως ὁλονὲν κατατήκομαι, καὶ καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω! τῷ ἀπεκρίνετο ὁ πλούσιος.

Ὅτε δὲ ὀλιγώτερον ἐθεώρει ὁ πτωχὸς τὸ νὰ

πάσχῃ ἄνευ τινὸς βοηθείας, ἀσυγκρίτως ὀλιγωτέρων ἐθεώρει ὁ πλούσιος τὸ νὰ λαμβάνῃ καθ' ἑκάστην παρὰ τῶν ἰατρῶν του νέα φάρμακα ἄνευ τινὸς ὠφελείας.

Ὅτε δὲ ὁ πτωχὸς ἐπεθύμει νὰ εἴχε τοὐλάχιστον μίαν ὥραν πρὸς περίθαλψίν του, ὁ πλούσιος ἀνεφώνει·

—Καὶ τί μ' ὠφελοῦν αἱ εἰκοσιτέσσαρες ὧραι τοῦ ἡμερονυκτίου, τὰς ὁποίας ἐξοδεύω περιθάλπων ἐμαυτὸν καὶ μόνον ἐμαυτόν;

—Καὶ ὅμως δεινὸν, δεινὸν ἡ πενία! ἀνέκραζεν ὁ πτωχὸς, πρὸς ὃν — Δεινὸν, δεινὸν καὶ ὁ πλοῦτος! ἀπήντησεν ὁ πλούσιος.

—Ἀλλὰ πῶς δύνασαι νὰ συγκρίνῃς τὰ βάσανά μου μετὰ τῶν ἰδικῶν σου; τῷ εἶπε τότε ὁ πτωχός· σὺ τοὐλάχιστον ἀναπνέεις ἀέρα καθαρὸν, σὺ ἀπολαμβάνεις τὸν ζωογόνον ἥλιον, ἐνῷ ἐγὼ διέρχομαι τὰς ἡμέρας μου ἐντὸς σκοτεινοῦ καὶ ὑγροῦ ἐργοστασίου, ἐντὸς ἀκαθάρτου καὶ πνιγηρᾶς ἀτμοσφαίρας!

—Ἀδίκως παραπονεῖσαι διὰ τὴν στέρησιν τοῦ καθαροῦ ἀέρος καὶ τοῦ θερμοῦ ἡλίου, τῷ ἀπεκρίθη ὁ πλούσιος, διότι ἐγὼ περιῆλθον τὰ εὐκραέστερα κλίματα, καὶ ἐκατοίκησα τὰς ὡραιοτέρας ἐξοχὰς, καὶ ὅμως οὐδαμῶς ἐβελτιώθη ἡ ὑγεία μου, οὐδὲ ἀνακούφισίν τινα εὗρον!

— Ἀλλὰ νὰ ἐργάζωμαι καὶ νὰ κοπιάζω αἰωνίως, καὶ ποτὲ νὰ μὴ ἀναπαύωμαι! ἀνέκραξεν ὁ δυστυχὴς ἐργάτης. Ὁ δὲ πλούσιος εἰς ἀπάντησιν ἀνεφώνησεν·—Ἀχ! ποσάκις ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀχληρᾶς καὶ ἀηδεστάτης ἀργίας μου δὲν ἐπεθύμησα, ἀντὶ τοῦ ματαίου καὶ καταστρεπτικοῦ πλούτου μου, ἔργον τι καὶ ἐνασχόλησιν!

— Ἀλλὰ σὺ ἐπὶ τέλους διὰ τοῦ θανάτου, τῷ εἶπεν ὁ πτωχὸς, δύνασαι νὰ λυτρωθῇς ἐκ τῶν βασάνων σου. Ἐγὼ ὅμως οὔτε αὐτὸν τὸν θάνατον δύναμαι νὰ ἐπιθυμήσω, ἀναλογιζόμενος ὅτι θέλουν συναποθάνει μετ' ἐμοῦ μία ἀγαπητὴ σύζυγος καὶ δύο φίλτατα τέκνα, τὰ ὁποῖα λατρεύω, καὶ τὰ ὁποῖα ὀφείλω ζῶν νὰ διατρέφω!

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ πτωχοῦ συνεκίνησαν βαθέως τὸν ἐγωϊστὴν, ὅστις μετά τινα σιωπὴν πλήρης θλίψεως καὶ ἀπελπισίας εἶπε πρὸς τὸν δακρυρροοῦντα ἐργάτην τὰ ἑξῆς·

— Ἔχω καὶ ἐγὼ, φίλε, σύζυγον, ἔχω καὶ ἐγὼ τέκνον! Σὲ λυποῦμαι διὰ τὰ βάσανά σου, ἀλλὰ βεβαιώθητι ὅτι ὑπάρχουν καὶ βάσανα ἀσυγκρίτως δριμύτερα. Σὺ μὲ προξενεῖς ἔλεος, ἀλλ' ἐγὼ θέλω σὲ προξενήσει φρίκην! Καταξηραμέναι εἶναι αἱ χεῖρές μου, καὶ κάτωχρον τὸ πρόσωπόν μου· ἀλλ' ἡ καρδία μου εἶναι δυστυχῶς ἔτι μᾶλλον κατάξηρος, ἔτι μᾶλλον νεκρὰ καὶ κάτωχρος. Ἰδοὺ ἡ μεγάλη πληγή μου! Ἰδοὺ τὸ μέγα βάσανόν μου! Τί σημαίνει ἡ πεῖνα; Τί σημαίνει τὸ ψῦχος; Τί σημαίνει ὁ κόπος; Ἐξ αὐτῶν τὸ σῶμα μόνον ὑποφέρει καὶ θνήσκει· ἀλλὰ τὸ σῶμα ἐγεννήθη διὰ ν' ἀποθάνῃ. Ἡ ἀγωνία ὅμως καὶ ἡ ἀπονέκρωσις τῆς ἀθανάτου ψυχῆς! Μὴ παραπονῆσαι λοιπὸν, μὴ ἀδημονῆς, διότι σὺ ἀγαπᾷς καὶ κλαίεις, καὶ ἑπομένως αἰσθάνεσαι ὅτι ἐντὸς σοῦ ζῇ ἡ ψυχή σου. Ἀλλ' ἐγὼ οὐδὲν φίλτρον αἰσθάνομαι πλέον, καὶ περὶ οὐδενὸς φροντίζω. Ἀποθεώσας τὸ ἐγώ μου, αὐτὸ μόνον λατρεύω, καὶ ἀπομονωθεὶς οὕτως ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐντὸς τῆς φύσεως βλέπω, εἰμὴ ἐμαυτὸν μόνον! Ἡ ἀγάπη, ἡ ἀφοσίωσις, τὸ καθῆκον, οἱ ἱερώτεροι δεσμοὶ, τὰ πάντα, τὰ πάντα δι' ἐμὲ ἐξέλιπον! Ἀχ! τέκνον μου, μήπως εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὔτε σὲ πλέον ἀγαπῶ;

Ἐνῷ δὲ ὁ δυστυχὴς ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, ἔφριξεν ἐνώπιον τῆς φρικαλέας εἰκόνος του, καὶ ἡ φωνή του ἐξέλιπεν. Ἀλλ' αὖφνης προσφέρει πρὸς τὸν πτωχὸν ἐργάτην χρυσίον ἄφθονον, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ τὸ λάβῃ χάριν τῶν τέκνων του.

Πλήρης εὐγνωμοσύνης καὶ συγκινήσεως ἀπέρχεται τότε ὁ ἐργάτης, ἀνακράζων ἔξαλλος·

—Ὦ φίλτατα τέκνα μου, ὦ ἀγαπητὴ σύζυγός μου, ὁ Θεὸς ἐπὶ τέλους σᾶς ἔσωσε! θέλετε ζήσει!

Ἐν τούτοις οἱ ζωηροὶ οὗτοι λόγοι ἀνακουφίζουν τὸν καταβεβλημένον πλούσιον, ὅστις κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εὐχαρίστως ὡμολόγησεν ὅτι ἠσθάνθη ἐν τῇ μαραμένῃ καρδίᾳ του παλμὸν εὐάρεστον, παλμὸν σωτήριον.

Καὶ ὁ μὲν πτωχὸς διὰ τοῦ πλουσίου ἐσώθη· ὁ δὲ πλούσιος διὰ τοῦ πτωχοῦ ἀνεγεννήθη!

Μετὰ παρέλευσιν δύο μηνῶν ὁ πτωχὸς ἐργάτης, ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς γενεθλίου νήσου του, εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλουσίου, ὅπως εὐχαριστήσῃ αὐτὸν διὰ τὴν σωτηρίαν του. Ἀλλ' ὁποία μεταβολή! Ὁποία μεταμόρφωσις! ὁποία διαφορὰ μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας ταύτης συναντήσεως!

Σφριγῶν, εὔρωστος, ζωηρὸς, καὶ ῥοδοκόκκινος παρουσιάσθη ὁ πτωχὸς ἐργάτης. Εὔθυμος δὲ καὶ εὐτραφὴς, πλήρης ὑγείας καὶ εὐτυχίας ἐφαίνετο ὁ πλούσιος· διότι ὁ μὲν, ἐλευθερωθεὶς ἐκ τῆς πνιγηρᾶς ἀτμοσφαίρας τοῦ ἐργοστασίου, ἐχάρη ἐπὶ δύο μῆνας τὴν ὡραίαν αὔραν τῆς θαλάσσης, τὴν καθαρὰν καὶ εὐώδη ἀτμοσφαῖραν τῆς Πατρίδος του, καὶ τὰς ζωογόνους ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου· ὁ δὲ πλούσιος, ἀπαλλαγεὶς ἐκ τῆς νοσερᾶς ἀτμοσφαίρας τοῦ ἐγωϊσμοῦ, παρηγορῶν δὲ καὶ παρηγορούμενος, ἐλεῶν καὶ μακαριζόμενος, ἀγαπῶν τοὺς πάντας καὶ ὑπὸ πάντων ἀνταγαπώμενος, ἀνέπνευσε τὴν θείαν ἀτμοσφαῖραν τῆς ἀγάπης, ἠσθάνθη τὴν ἀρωματικὴν αὔραν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ ἐθερμάνθη ὑπὸ τῶν ζωογόνων ἀκτίνων, τὰς ὁποίας ἡ ἀγαθοποιΐα ἐκπέμπει πρὸς τοὺς ἐργάτας αὐτῆς.

Μ.

ΑΙ ΕΝ ΟΛΥΜΠΙΑι ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

Ὁ Ἔφορος τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου κ. Νεύτων ἀνέγνω τῇ 29 τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου ἐν τῷ «Λυκείῳ τῶν ἐραστῶν τῆς τέχνης ἀμφοτέρων τῶν γενῶν», ἐν Λονδίνῳ, σπουδαίαν πραγματείαν περὶ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ νεωστὶ γενομένων ἀνακαλύψεων.

Ὁ κ. Νεύτων ἤψατο τοῦ λόγου ὑπομιμνήσκων τοῖς ἑαυτοῦ ἀκροαταῖς τὴν ἀρχαίαν τῆς Ὀλυμπίας εὔκλειαν καὶ τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς ἀξίαν, ἕνεκα τῶν κατὰ τετραετίαν ἐπὶ 1100 ἔτη τελουμένων ἐν αὐτῇ ὀνομαστῶν ἑορτῶν, ἐφ' αἷς οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ ἐβάσιζον τὴν ἑαυτῶν χρονολογίαν, διότι ἀριθμοῦσι πάντοτε κατ' Ὀλυμπιάδας.

Ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τελουμένων ἑορτῶν ἦτο ἡ δι' ἀγώνων καὶ βραβείων σοφὴ αὕτη γυμναστικὴ παίδευσις, ἧς τινος κατὰ τὴν δημοκρατικὴν περίοδον ἐν πάσαις ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσι μετὰ μείζονος πάντοτε ζήλου ἐπεμελοῦντο, ὅπως ἕκαστος πολίτης καταστῇ ἱκανὸς διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν εὐγενεστέρων τοῦ σώματος αὐτοῦ μυῶνων νὰ ὑπερασπίσῃ ἐν καιρῷ πολέμου τὴν ἑαυτοῦ χώραν.

Οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ τελούμενοι ἀγῶνες, οἵτινες κατ' ἀρχὰς εἶχον χαρακτῆρα ἐγχώριον, ἐγένοντο ταχέως θεσμὸς πανελλήνιος. Ἐν τῷ τόπῳ τῷ ὄντι τούτῳ, ἐν ἀπὸ τῆς βαθυτάτης ἀρχαιότητος θρησκευτικαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἑταιρίαι καθιέρωσαν πρὸς κοινὴν πανήγυριν, οἱ πολῖται ἁπάντων τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ ἑλληνικῶν κρατῶν, ἀπὸ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τῆς Σικελίας καὶ τῆς ἔτι πορρωτέρω κειμένης Κυρηναϊκῆς, συνέρρεον ἵνα ἀγωνισθῶσιν ἢ ἵνα παραστῶσιν ὡς θεαταί. Οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς ἠγωνίζοντο ὡς εἶχον τάχους ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις καὶ ταῖς ἁρματοδρομίαις, οἱ ἄνθρωποι δὲ πασῶν τῶν τάξεων, ἂν ἦσαν ἐκ τῆς ἐλευθέρας καὶ ἁγνῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἠγωνίζοντο ἐν ταῖς σταδιοδρομίαις, ἐν ταῖς δισκοβολίαις καὶ ταῖς ἑτέραις ταύταις δοκιμασίαις τῆς ῥώμης, τῆς εὐκινησίας καὶ τῆς δεξιότητος, αἵτινες ἀπετέλουν τὸ Πένταθλον.

Αἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ τελούμεναι ἑορταὶ δὲν ἦσαν περίβλεπτοι διὰ τὰς μόνας τοῦ σώματος ἀσκήσεις· ἡ φήμη τῆς πανηγύρεως ἐπέσπα, ὡς ἐν ταῖς ἡμετέραις διεθνέσιν ἐκθέσεσιν, ἄπειρον πρὸς τὴν πόλιν θεατῶν πλῆθος, ἡ περὶ αὐτὴν δ' ἀποδιδομένη μεγάλη σπουδὴ ἠνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους νὰ λησμονήσωσιν ἐπί τινα χρόνον τὰς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἀναφυομένας συνεχῶς φιλονεικίας καὶ ζηλοτυπίας, αἵτινες ἐγένοντο πρόξενοι τοσούτων ἀνωφελῶν πολέμων. Ἴσως δὲ ἡ Ὀλυμπία δημήγυρις, καθ' ἣν ἱερὰ ἀνακωχὴ ἐπροστάτευε πάντας τοὺς προσερχομένους, συνήργησε μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἑλληνικοῦ θεσμοῦ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πανελληνίου φρονήματος.

Ἐν Ὀλυμπίᾳ ὡσαύτως δύο συνθῆκαι, ὧν τὸ κείμενον ἐχαράχθη εἰς πίνακας ἐκ χαλκοῦ καὶ εἰς στήλας ἐκ μαρμάρου, πανηγυρικῶς ἀνωμολογήθησαν. Ἐκεῖ ὡσαύτως οἱ ῥήτορες ἀνεγίνωσκον λόγους ἐπιδεικτικοὺς περὶ τῶν μᾶλλον ἐπειγουσῶν πολιτικῶν περιστάσεων, καὶ ἠνάγκαζον τὸ κοινὸν νὰ μελετήσῃ τὰ ζητήματα κατὰ πανελλήνιον συμφέρον· ἄλλοι δὲ συγγραφεῖς ἀνεγίνωσκον τὰ ἑαυτῶν ἔργα, ἐν ᾧ αἱ τοῦ Πινδάρου ᾠδαί, αἱ πρὸς τιμὴν τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Ὀλυμπίαν ᾀδόμεναι, παρηκολούθουν τὴν τελετὴν τῶν ἀπονεμομένων τοῖς Θεοῖς χαρίτων, δι' ὧν αἱ νίκαι αὗται ἡγιάζοντο καὶ καθίσταντο ἀρεσταὶ τοῖς Θεοῖς. Οὕτω λοιπὸν ἡ Ὀλυμπιακὴ πανήγυρις εἶχεν οὐ μόνον θεατρικὴν σπουδαιότητα, ἀλλὰ πολιτικὴν ἅμα καὶ φιλολογικήν.

Ἄλλη αἰτία ἐπισπῶσα τοὺς ἐν τῇ πανηγύρει ταύτῃ παρισταμένους ὑπῆρχεν ὅτι σύμπασα ἡ Ὀλυμπία Ἄλτις ἦτο τὸ μᾶλλον περίβλεπτον μουσεῖον τέχνης ὃ οἱ ἄνθρωποί ποτε εἶδον καὶ ὃ πιθανῶς δὲν θὰ ἴδωσιν ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ. Ὁ τεράστιος οὗτος πλοῦτος προήρχετο ἐκ τοῦ αἰσθήματος τούτου τῶν Ἑλλήνων καθ' ὃ ὤφειλον νὰ δώσωσι τοῖς Θεοῖς, εἰ μὲν οὐ τὸ πᾶν, τοὐλάχιστον μέρος τῶν πραγμάτων ἃ ἡ ἀνθρωπότης εὑρίσκει ὡς τὰ τιμιώτατα πάντων. Ἡ προστάτις τῆς πανηγύρεως Θεότης Ζεὺς, ἧς ἡ ὑπὸ τοῦ χρόνου καθιερωθεῖσα λατρεία ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς πορρωτάτης πελασγικῆς περιόδου, ἦτο τὸ κύριον πρόσωπον τῶν ἀναθημάτων τούτων ἃ τὰ τοῦ πολέμου λάφυρα, τὰ περισσεύοντα τοῦ ἐμπορίου πλούτη, ἡ εὐγνωμονοῦσα εὐσέβεια, οἱ τῆς δεισιδαιμονίας φόβοι, ἐν μέρει δὲ οἱ ἔλεγχοι τῆς συνειδήσεως τῶν τε κρατῶν καὶ τῶν ἀτόμων, διὰ τὰ ἀτιμώρητα μείναντα ἐγκλήματα αὐτῶν, ἐκόμισαν κατὰ τοὺς πολλοὺς αἰῶνας, ὧν ἡ πορεία ἀριθμεῖται διὰ τῶν Ὀλυμπιάδων. Τὸ μέγιστον δὲ τῶν δώρων τούτων ὑπῆρξεν ὁ αὐτῷ τῷ Θεῷ Διΐ καθιερωθεὶς δωρίας ἐργασίας ναὸς, ἐν ᾧ τὸ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ ἐστήθη περὶ τῷ 433 π. Χ., ἤτοι ἕνα καὶ ἐπέκεινα αἰῶνα μετὰ τὰ ἔργα ἃ ἡ ἐγχώριος εὐσέβεια ἐπετέλεσε. Ὁ κ. Νεύτων ἐπαρουσίασε μετὰ ταῦτα σχέδιον τῆς Ὀλυμπίας, ἐν ᾧ ἐσημείωσε τὰ κυριώτερα τοῦ ἐδάφους χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ἤτοι τῆς πεδιάδος δι' ἧς ῥεῖ ὁ Ἀλφειὸς καὶ ὁ ὑποτείνων αὐτῷ Κλάδεος. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων ποταμῶν ἵστατο ὁ ναὸς τοῦ Διὸς, οὗ τινος τὰ ἐρείπια ἀνεκαλύφθησαν κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν ἔτει 1765 ὑπὸ τοῦ Chandler, ἐφεξῆς δ' ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος ἀνεγνωρίσθησαν ὡς τὰ τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ Cockerel, τοῦ Leake καὶ τοῦ Gill. Ἐν ἔτει

1813 ὁ συνταγματάρχης Leycester Stanhope ἐξετάσας τὴν πεδιάδα τῆς Ὀλυμπίας ἐξέδωκε τοπογραφικὸν χάρτην, ἐν ᾧ σημειοῦται ἡ θέσις τοῦ ναοῦ τοῦ Διός. Ἐν ἔτει 1828, ὅτε οἱ στρατοὶ τῆς Γαλλίας, τοῦ Maison στρατηγοῦντος, κατεῖχον τὴν Πελοπόννησον, ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ἔπεμψε πρὸς ἐξέτασιν τῆς Ὀλυμπίας ἐπιστήμονας, ὧν τὸ κυριώτερον ἔργον, ἤτοι ἡ ἀνακάθαρσις τῆς ἐπιφανείας ἐφ' ἧς ἦτο ᾠκοδομημένος ὁ ναός, ἐπεβεβαίωσε τὰς τοῦ Παυσανίου λεπτομερείας περί τε τῆς ἐκτάσεως τοῦ ναοῦ, τῶν ὑλικῶν αὐτοῦ, τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ κατασκευῆς, τῶν ἐκ μαρμάρου κεραμίων τῆς ὀροφῆς, καὶ τῶν ἐπὶ τῶν μετώπων δώδεκα τοῦ Ἡρακλέους ἄθλων, τῶν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν πυλῶν ἐγγεγλυμμένων ὄντων. Τὰ μὲν τεμάχια τῶν ἀνευρεθέντων ὑπὸ τῶν Γάλλων ἑπτὰ μετώπων δύναταί τις ἰδεῖν ἐν τῷ Λούβρῳ, τὴν δὲ περιγραφὴν τοῦ ὅλου αὐτῶν ἔργου δύναταί τις νὰ ἀναγνώσῃ ἐν τῷ ἐκδοθέντι ὑπ' αὐτῶν συγγράμματι, τῷ ἐπιγραφομένῳ «Expédition scientifique de Morée», ὃ περιέχει καὶ λαμπρὰ ἀπεικονίσματα γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς.

Ὁ Παυσανίας περιγράφει λεπτομερῶς τὴν ἐν σχήματι κύκλου γλυφήν, ἥτις ἐκόσμει τὰ δύο τοῦ ναοῦ ἀετώματα. Τὸ μὲν ἀνατολικὸν ἀέτωμα παρίστα τὴν μέλλουσαν τῶν ἵππων ἅμιλλαν τοῦ Πέλοπος πρὸς τὸν Οἰνόμαον, ὅστις, διὰ τῆς προδοσίας τοῦ ἡνιόχου αὐτοῦ Μυρτίλου, ἡττηθεὶς, εἶδε τὸν Πέλοπα ἀντιποιούμενον τῆς χειρὸς τῆς ἑαυτοῦ θυγατρός. Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο, λέγει ἡμῖν ὁ Παυσανίας, ἦτο τοῦ Παιωνίου, συγχρόνου καὶ μαθητοῦ τοῦ Φειδίου. Τὸ δὲ δυτικὸν ἀέτωμα παρίστα τὴν τῶν Λαπίθων πρὸς τοὺς Κενταύρους μάχην, κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πειρίθου, ἦτο δὲ τοῦτο ἔργον τοῦ Ἀλκαμένους, συγχρόνου ὡσαύτως τοῦ Φειδίου, πιθανῶς δὲ καὶ ἀντιπάλου αὐτοῦ. Ἀλλὰ τῶν δύο τούτων γλυφῶν, οἱ Γάλλοι ἐπιστήμονες, καίτοι ἀνορύξαντες βαθείας τάφρους πρός τε τὸ ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν τοῦ ναοῦ μέρος, οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσιν ἴχνος.

Μετὰ τοὺς Γάλλους οὐδεμία νεωτέρα ἔρευνα ἐγένετο ἐν Ὀλυμπίᾳ μέχρι τοῦ τελευταίου φθινοπώρου, καθ' ὃ ἐπιστήμονες Γερμανοὶ ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Ἄλτιν.

Αἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐργασίαι αὐτῶν ἐκανονίσθησαν μεταξὺ τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς δι' εἰδικῆς συμβάσεως, ἥτις μετὰ πολλὰς καὶ ἀναξίας λόγου ἀναβολὰς ἐκυρώθη τέλος πάντων τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς. Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συμβάσεως, ἡ μὲν Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἀναδέχεται πάσας τὰς δαπάνας, ἡ δ' Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀναδέχεται νὰ ἐξομαλύνῃ τὰ μεταξὺ τῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ ἐδάφους ἀναφυόμενα ζητήματα. Πᾶσαι αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας ἀνακαλυφθησόμεναι ἀρχαιότητες θὰ ἦναι ἰδιοκτησία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, πλὴν τῶν διπλῶν ἃς δύναται νὰ παραχωρήσῃ τοῖς Γερμανοῖς· οἱ τελευταῖοι ὅμως οὗτοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνωσιν ἐκτυπώματα πασῶν τῶν γλυφῶν ἢ ἄλλων ἀρχαιοτήτων ἃς ἐνδέχεται νὰ εὕρωσι.

Πρώτη κατὰ τὸν τελευταῖον Ὀκτώβριον ἐργασία τῶν Γερμανῶν ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ μέχρι τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἄκρας τοῦ ναοῦ ἀνόρυξις δύο μεγάλων τάφρων διὰ τὴν τῶν ὑδάτων ἐκροὴν, ἐφεξῆς δὲ ἡ ἀνακάθαρσις τῆς ὅλης ἐπιφανείας ἐν ταῖς δύο τοῦ ναοῦ ἄκραις. Τούτων γενομένων εὗρον κατὰ Δεκέμβριον μῆνα κολοσσιαῖον κορμὸν, ἴσως τοῦ Διός, ὅστις κατὰ τὸν Παυσανίαν ἦτο ἑστηκὼς εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ ναοῦ, ὡς διαιτητὴς τῆς μεταξὺ τοῦ Πέλοπος καὶ τοῦ Οἰνομάου ἀναφυείσης διαφορᾶς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνεῦρον στυλοβάτην φέροντα ἀνάθημα τῶν Μεσσηνίων καὶ τῶν Ναυπλιέων, παρ' ᾧ εὑρέθη τὸ ἀνατεθὲν, ἤτοι τὸ ὡς δεκάτη τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου προσενεχθὲν ἄγαλμα τῆς Νίκης. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἀνεγνωρίσθη παραχρῆμα ὡς τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου περιγραφὲν, ὅστις καίτοι γνοὺς ὅτι ὁ Παιώνιος ἐποίησεν αὐτὸ, παρέλειψεν ὅμως νὰ ἀναφέρῃ ὅτι ὑπῆρξε διὰ τὴν διακόσμησιν τῶν ἀετωμάτων μεταξὺ τῶν γλυπτῶν τῆς ἐποχῆς διαγώνισμα καθ' ὃ ὁ Παιώνιος ἐπρώτευσε. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο, καίτοι μήτε κεφαλὴν, μήτε χεῖρας ἔχον, εἶναι ὅμως, ὡς λέγεται, ἐξαίσιου κάλλους. Ἀριθμός τις ἐπιγραφῶν, εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Μεσσηνίων ἀναφερομένων, ὡσαύτως εὑρέθησαν ἐσχάτως, μία δὲ τούτων περιέχει τὴν περί τινος ζητήματος ὁρίων συνομολογηθεῖσαν σύμβασιν, ἣν καὶ ὁ Τάκιτος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ χρονικοῖς 4, 43 πιθανῶς ὑπαινίττεται. Κατὰ τὴν α' Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1876 σειρά τις ἀγαλμάτων εὑρέθη ἐν οἷς ἓν τῶν δύο τοῦ ποταμοῦ Θεῶν, αἵτινες κατὰ τὸν Παυσανίαν κατεῖχον τὰς δύο τῶν ἀετωμάτων ἄκρας. Εὑρέθη ὡσαύτως πρόσωπον γυναικὸς, ἀνῆκον, ὡς πιστεύεται, τῷ πρὸς δυσμὰς ἀετώματι, μετὰ τοῦ εὑρήματος δὲ τούτου περατοῦνται πᾶσαι αἱ ἐν ἔτει 1875 γενόμεναι ἀνακαλύψεις.

Ἡ ἀξία τῶν ἀνακαλύψεων τούτων διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ὑπερβαίνει πάντα ὑπολογισμόν· ὅταν δὲ τὰ προπλάσματα τῶν γλυφῶν τούτων καταστῶσι γνωστὰ τοῖς εἰδήμοσι τῆς τέχνης, θὰ μάθωμεν ἀκριβῶς ὅ,τι μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης εἶναι ἁπλοῦν ζήτημα γνώμης, τουτέστι θὰ μάθωμεν τίνα ἦσαν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν γλυπτῶν τούτων τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδίου, τῶν ἱκανὸν κλέος κτησαμένων, ἵνα προσκληθῶσι νὰ διακοσμήσωσι οὕτω μεγάλα δημόσια μνημεῖα, οἷον ὑπῆρξε τὸ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Θὰ μάθωμεν ὡσαύτως διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν γλυφῶν τούτων πρὸς τὰς τοῦ Παρθενῶνος μέχρι τίνος βαθμοῦ ἐμιμήθησαν οὗτοι τὸν τοῦ Φειδίου ῥυθμὸν καὶ τί οὗτος ἐξ ἄλλων παρέλαβε· μεγάλης δὲ προσοχῆς ἀξία θὰ ἦναι πρὸ πάντων ἡ σύγκρισις τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Παρθενῶνος ποταμίων Θεῶν πρὸς τοὺς πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ὀλυμπίας. Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὸν Παιώνιον, ἡμεῖς, πλὴν τοῦ ὀνόματος τινῶν τῶν ἔργων αὐτοῦ, σχεδὸν οὐδὲν μέχρι σήμερον περὶ αὐτοῦ γινώσκομεν, οὐδὲ περὶ τοῦ Ἀλκαμένους πλείονα γνωρίζομεν, πλὴν τοῦ ἀναφερομένου ὑπό τινος τῶν τελευταίων Βυζαντινῶν συγγραφέων περιέργου ἀνεκδότου, ὅτι δηλαδὴ τοῦ Ἀλκαμένους πρὸς τὸν Φειδίαν ἀνταγωνισαμένου, τὸ κοινὸν προετίμησε τὸ τοῦ πρώτου ἄγαλμα ἐφόσον αὐτὸ ἵστατο ἐν ἴσῳ ὕψει πρὸς τὸν τοῦ θεατοῦ ὀφθαλμὸν, ἀλλ' ὅτε ἔστησαν αὐτὸ παρὰ τῷ τοῦ Φειδίου, ἤτοι πρὸς τὸ ὕψος τοῦ μνημείου ἐν ᾧ ὤφειλε νὰ μένῃ, τὸ ἄγαλμα ἐφάνη δυσανάλογον, διότι ὁ Ἀλκαμένης δὲν ὑπελόγισε τὸ ὀπτικὸν ἀποτέλεσμα ὃ ὁ Φειδίας προϋπελόγισε.

Ὁ κ. Νεύτων, ἀφοῦ κατέστησε γνωστὰς τὰς ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων Γερμανῶν ἀνακαλυφθείσας ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀρχαιότητας, ἐξήνεγκε γνώμην ὅτι ἡ θέσις αὕτη πολλὰς καλύπτει ἔτι τοιαύτας. Ὁ Παυσανίας τῷ ὄντι λέγει ὅτι ἡ Ἄλτις, ὅταν αὐτὸς ἐπεσκέφθη αὐτὴν, εἶχεν ἀκόμη 300 ἀγάλματα, ὁ δὲ Πλίνιος, ὅστις ἔζησε ἕνα αἰῶνα πρὸ τοῦ Παυσανίου, ἠρίθμει ἐπέκεινα τῶν τριῶν χιλιάδων ἀγαλμάτων. Μέγα μέρος τῶν ἀγαλμάτων τούτων ἦσαν ἀναμφιβόλως ἐκ χαλκοῦ, ἀγόμεθα δὲ νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οἱ βάρβαροι ἐπὶ Ἀλαρίχου καὶ οἱ ἄλλοι τῆς Ἑλλάδος πορθηταὶ ἐχώνευσαν τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν. Ἐντοσούτῳ ἐπειδὴ αἱ ἐκ μαρμάρου βάσεις τῶν ἀγαλμάτων τούτων μετὰ τῶν σπουδαίων ἐπιγραφῶν ἃς φέρουσι μένουσιν ἔτι τεθαμμέναι εἰς βάθος 12 ποδῶν ἐν ταῖς ποταμίαις τῆς Ἄλτεως προσθήκαις, ἔχομεν λόγον τινὰ ἵνα εἰκάσωμεν ὅτι οἱ βάρβαροι ἐφείσθησαν τῶν ἐκ μαρμάρου ἀγαλμάτων. Ἔχομεν πρὸς τούτοις λόγον τινὰ ἵνα ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ ἀπληστία τῶν βαρβάρων δὲν ἀφήρεσε πάντας τοὺς ἐν Ὀλυμπίᾳ χαλκοῦς, διότι κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον εὑρέθησαν πολλαὶ περικεφαλαῖαι ἐγχωρίων, ἐξ ὧν ἡ μία, ὡς ἡ ἐπιγραφὴ μαρτυρεῖ, ἀνετέθη τῷ Διΐ ὑπὸ τοῦ τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνος α', ἀφοῦ ἐνίκησε κατὰ τὸ 474 π. Χ. τοὺς Ἐτρούσκους. Ἕτερον ἀρχαιότερον λείψανον σπουδαιότατον εἶναι πίναξ χαλκοῦς ἐφ' οὗ εἶναι ἐγκεχαραγμένη συνθήκη μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Ἤλιδος καὶ τῶν γειτόνων αὐτῶν Ἡραίων.

Ὁ κ. Νεύτων ἀφοῦ ἀπηρίθμησε τὰ ἐμπόδια ἃ οἱ Γερμανοὶ θὰ ἀπαντήσουν πιθανῶς, ἐν ὥρᾳ μὲν χειμῶνος τὴν τοῦ ποταμοῦ πλημμύραν, ἐν ὥρᾳ δὲ θέρους τὴν μεμολυσμένην ἀτμοσφαῖραν, ἐπέρανε τὸν λόγον τρέφων ἀγαθὴν ἐλπίδα ὅτι πλήρης ἐπιτυχία θὰ στεφανώσῃ ἔργον ἐπιχειρηθὲν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἰδιοτελείας, ἀλλὰ πρὸς μόνην τοῦ πολιτισμένου κόσμου ὠφέλειαν.

Κ.

Ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας κ. Ἀναστ. Διομήδους ἐκφωνηθέντος λόγου εἰς τὸ μνημόσυνον τῆς «Ἑταιρίας τῶν φίλων τοῦ λαοῦ» ἀποσπῶμεν τὰ ἀκόλουθα:

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Ὑπῆρξέ ποτε ἐποχή, καθ' ἣν οὐδεὶς λόγος ἐγίνετο περὶ τῶν ἐργατικῶν τάξεων τοῦ λαοῦ. Δὲν ἐννοῶ δὲ μόνον τὴν ἀρχαιότητα, ἐν ᾗ αἱ ἐργατικαὶ τάξεις ἦσαν κυρίως οἱ δοῦλοι, οἵτινες καταβιβαζόμενοι εἰς τὴν τάξιν τῶν κτηνῶν δὲν ἀπήλαυον ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Καὶ μέχρι τοῦ παρελθόντος σχεδὸν αἰῶνος, ὅτε ἡ δουλεία ἡ ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καταδικαζομένη ἀπὸ πολλοῦ εἶχεν ἐκλίπει, οὐδεὶς ἔδιδε προσοχὴν εἰς τοὺς ἐργάτας. Τὸ ζήτημα τῶν ἐργατῶν παρουσιάζεται κυρίως κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀφ' ὅτου, κατόπιν τῶν ἐπαναστάσεων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀρχαίου δεσποτισμοῦ, διὰ τῶν ἱδρυθέντων πανταχοῦ φιλελευθέρων συνταγμάτων ἐδόθησαν πολιτικὰ δικαιώματα καὶ εἰς τὴν τάξιν ταύτην, ἥτινα ἀνυψώσαντα αὐτὴν ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως καὶ τοῦ τελείου ἐξευτελισμοῦ, ἐνῷ ἐτέλει ἄλλοτε, ἐνέπνευσαν αὐτῇ τὸ θάρρος νὰ ὑψοῖ φωνὴν, ὁσάκις βλέπει καταπατούμενον τὸ δίκαιόν της, καὶ νὰ ζητῇ ἐν γένει τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς της. Σήμερον ἐν Εὐρώπῃ τὸ ζήτημα τῶν ἐργατῶν ἀπασχολεῖ μεγάλως πάντας· ἀφ' ὅτου μάλιστα ἀνεφάνησαν ἐν Γαλλίᾳ πρὸς χάριν δῆθεν τῶν ἀπόρων κλάσεων αἱ κοινοκτημονιστικαὶ θεωρίαι, αἵτινες προγράφουσαι τὸ ἱερὸν δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, ὠνειρεύθησαν νὰ ἐπιφέρωσιν ἰσότητα οὐ μόνον ἐνώπιον τοῦ νόμου, ἀλλὰ καὶ ἰσότητα περιουσίας καὶ ἰδιοκτησίας, ὡς πανάκειαν πάντων τῶν κοινωνικῶν κακῶν ταύτην παριστῶσαι, θεωρίαι, αἵτινες πανταχοῦ ἔκτοτε ἐξηπλώθησαν καὶ ἐξαπλοῦνται, πᾶσα κοινωνία εὖ φρονοῦσα πρέπει νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἵνα αὕτη καλῶς μορφουμένη καὶ ἀπολαμβάνουσα ὧν εἶναι δίκαιον νὰ ἀπολαμβάνῃ, μὴ παρεκτραπῇ εἰς τὴν βίαν καὶ ἐπιφέρῃ κοινωνικὴν ἀνατροπήν. Οὐ μόνον λοιπὸν λόγος φιλανθρωπίας, ἀλλὰ καὶ λόγος κοινωνικοῦ συμφέροντος ἐπιβάλλει σήμερον τὴν περὶ τῆς μορφώσεως καὶ ὑλικῆς προαγωγῆς τῶν ἐργατικῶν τάξεων φροντίδα.

Ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ μόρφωσις τῶν ἐργατῶν πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτῶν. Ὁ ἐργάτης διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐξευγενίζεται. Παρῆλθε διὰ παντὸς ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ ἐργασία ἐνομίζετο ἁρμόζουσα μόνοις τοῖς δούλοις, οἱ δὲ ἐλεύθεροι πολῖται ἀπηξίουν νὰ τελῶσι τοιαῦτα ἔργα. Σήμερον ἡ ἐργασία ἀναγνωρίζεται ὡς ἔντιμος ἐνασχόλησις· οἱ ἐλεύθεροι πολῖται ἐπιδίδονται αὐτῇ. Εἷς Φραγκλῖνος δὲν ἀπηξίου νὰ στοιχειοθετῇ. Ἡ ἐκπαίδευσις δὲν δύναται σήμερον νὰ θεωρηθῇ ἀνοίκειος καὶ ἀνάρμοστος τῷ ἐργάτῃ, ὅπως ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Δικαιοῦται μάλιστα σήμερον ὁ ἐργάτης, ὅπως καὶ πᾶς ἄλλος πολίτης, νὰ ἀπολαύῃ τῶν ἀγαθῶν τῆς παιδείας, καθ' ὅσον καὶ αὐτὸς διὰ τῶν φόρων, οὓς δίδει, συντελεῖ ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐθνικῆς παιδείας, τῆς δαπάναις δημοσίαις συντηρουμένης. Πρὸ πάντων ἐν τοῖς φιλελευθέροις κράτεσι, παρ' οἷς οἱ ἐργάται ἔχουσι πλήρη πολιτικὰ δικαιώματα, ἡ ἐκπαίδευσις αὐτῶν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία. Πῶς θὰ παρακαθήσῃ ὁ ἐργάτης μεταξὺ τῶν ἐνόρκων, πῶς θὰ ἐκλέξῃ τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτοῦ, πῶς θὰ ἐξασκήσῃ ἐν γένει πάντα τὰ πολιτικὰ δικαιώματά του ἐπιτυχῶς, ὅταν στερῆται πάσης μορφώσεως; Πᾶς πολίτης ἐλευθέρας πολιτείας, καὶ ὁ ἐργάτης αὐτός, πρέπει τοὐλάχιστον νὰ γνωρίζῃ τὸ ἀναγινώσκειν, γράφειν καὶ ἀριθμεῖν, τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου του, τὴν γεωγραφίαν αὐτοῦ, τὴν θρησκείαν αὐτοῦ. Πρὸ πάντων τὴν θρησκείαν. Τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον, ἑαυτὸν, τὴν οἰκογένειαν, τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐκκλησίαν πρέπει νὰ φροντίσῃ ἡ κοινωνία ἵνα πᾶς πολίτης καὶ γνωρίζῃ καλῶς καὶ ἔχῃ ἐγκεχαραγμένα ἐν τῇ καρδίᾳ του, ὅπως ἀπαρτίζηται ἐκ χρηστῶν πολιτῶν. Ἡ χρηστότης εἶναι ἡ ἠθικὴ ὑγεία τῶν λαῶν, ἄνευ τῆς ὁποίας μαραίνονται καὶ ἀπόλλυνται. Ποῖοι κίνδυνοι δύνανται νὰ προέλθωσιν ἐκ τῆς παραμελήσεως τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἀποδεικνύει πρὸ πάντων ἡ ἱστορία τῶν ἐπαναστάσεων ἐν Γαλλίᾳ, καὶ μάλιστα τὰ κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις Κοινότητα.

Ἔπειτα ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἐργατῶν, μεταδίδουσα τοῖς ἐργάταις τὰς ἀναγκαίας γνώσεις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, καθιστᾷ τὴν ἐργασίαν παραγωγικωτέραν, τελειοποιεῖ τὰς τέχνας καὶ ἐν γένει συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν ἀνθρώπων. Τί θὰ ἠδύναντο αἱ ἀνθρώπιναι χεῖρες ἄνευ μηχανῶν; Πόσον δύναται ἡ γεωργία νὰ βελτιωθῇ ἐκ τῆς βοτανικῆς καὶ γεωλογίας; Ποία ἐν γένει τέχνη δὲν θὰ ὠφελεῖτο τὰ μέγιστα ἐκ τῆς ἐπιστήμης;

Τὰ μεγάλα ταῦτα καὶ εὐεργετικώτατα τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς ἐργασίας κατιδόντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, εἰσήγαγον πανταχοῦ τὴν ὑποχρεωτικὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, δι' ἧς εἶναι δυνατὸν νὰ διαδίδωνται τὰ γράμματα εἰς πάσας ἐν γένει τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸν βαθμὸν δὲ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως δύναταί τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς προόδου οἱουδήποτε λαοῦ. Μόνον ὅσοι εἶναι ἐχθροὶ τῶν ἐλευθεριῶν, καθὼς τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας ἀριστοκρατίας ἔν τισι κράτεσι τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅσοι ἐν γένει ἔχουσι συμφέρον ἐν τῇ ἀμαθείᾳ τοῦ λαοῦ, καθὼς ὁ λατινικὸς κλῆρος, ὅστις μόνον ἐπὶ τοῦ ἀπαιδεύτου πλήθους δύναται νὰ ἐξασκῇ ἣν ἀξιοῖ δύναμιν καὶ ἐπιρροήν, ἀντέστησαν καὶ ἀνθίστανται εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν ταύτην ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ. Οἱ φιλελεύθεροι πάντων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν τοὐναντίον εἶναι κεκηρυγμένοι καὶ ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς καθολικῆς τοῦ λαοῦ μορφώσεως. Ἄριστα δὲ ἔπραξαν καὶ ἐκεῖνοι ἐν Ἑλλάδι, οἵτινες ἐψήφισαν τὸν περὶ ὑποχρεωτικῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως νόμον, ὅστις ἂν καὶ μέχρι τοῦδε δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐφαρμοσθῇ τελείως, δύναται ὅμως ἐν τῷ μέλλοντι νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἐὰν αἱ κυβερνήσεις καταβάλωσι πᾶσαν τὴν ἀναγκαίαν σπουδὴν τοσοῦτον εὐκολώτερον, καθ' ὅσον παρ' ἡμῖν οὔτε ἀντιδραστικόν τι κατὰ τῆς προόδου καὶ τῆς ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ἀνατροφῆς τοῦ λαοῦ κόμμα ὑπάρχει, οὔτε κλῆρος ἰσχυρὸς ἐχθρὸς τῶν φώτων, ὅπως ἐν τῇ καθολικῇ δύσει.

Ἀλλὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἀρκοῦσιν ἵνα ἐκπαιδεύσωσιν ἐντελῶς τὰς ἐργατικὰς τάξεις. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἰς ὀλίγας χώρας κατέστη δυνατὸν νὰ ἱδρυθῶσι παντοῦ σχολεῖα καὶ νὰ ὑποχρεωθῶσιν ἁπαξάπαντες οἱ πολῖται νὰ πέμπωσιν εἰς αὐτὰ τὰ τέκνα των, καὶ ὅπου ἀκόμη ὑπάρχει ἐφηρμοσμένη ἡ γενικὴ αὕτη ἐκπαίδευσις, πάλιν οἱ ἀπὸ τῶν σχολείων τούτων ἐξερχόμενοι καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν ἐπιδιδόμενοι ἄνδρες, ὡς ἐπιλανθανόμενοι εὐκόλως ὅσων ἐν αὐτοῖς ὡς παῖδες ἔμαθον, ἔχουσιν ἀνάγκην καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ἀνανεώσωσι τὰς γνώσεις των καὶ νὰ συνεχίσωσι καθόλου τὴν ἐκπαίδευσίν των.

Πρὸς ἀναπλήρωσιν λοιπὸν ἢ συμπλήρωσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἤρχισαν πολλοὶ φίλοι τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἄνθρωποι ἐν τῇ δύσει, ἐν ἑταιρίαις ὀργανιζόμενοι, νὰ συνιστῶσιν ἑσπερινὰ μαθήματα χάριν τῶν ἐργατῶν, εἰς τὰ ὁποῖα προσερχόμενοι οὗτοι μετὰ τὸ πέρας τῆς ἡμερησίας ἐργασίας των, νὰ δύνανται νὰ προσκτῶνται δωρεὰν πολλὰς γνώσεις εἴς τε τὴν μόρφωσιν τοῦ ἤθους των συντελούσας καὶ εἰς τὰς ἐργασίας των ὠφελίμους. Ἡ Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Γερμανία βρίθουσι τοιούτων ἑταιριῶν. Τὰ ἑσπερινὰ μαθήματα ἀπεδείχθησαν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὠφελιμώτατα τοῖς ἐργάταις, διότι δι' αὐτῶν οὐ μόνον φωτίζεται ὁ νοῦς αὐτῶν καὶ τὸ ἦθός των μορφοῦται, ἀλλὰ καὶ εὑρίσκοντες καθ' ἑκάστην ἑσπέραν τὴν τερπνὴν ἅμα καὶ ὠφέλιμον ταύτην ἐνασχόλησιν, ἀπαλλάσσονται πολλῶν παρεκτροπῶν, εἰς ἃς ἠδύναντο νὰ περιπέσωσιν ἀλλαχοῦ φοιτῶντες τὰς ἑσπέρας, καὶ οἰκονομικῶς ὠφελοῦνται, ἀφαιρουμένης ἀπ' αὐτῶν πάσης ἀφορμῆς δαπανῶν ματαίων. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν αἱ ἑταιρίαι αὗται ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν ἵδρυσαν πολλαχοῦ καὶ βιβλιοθήκας τοῦ λαοῦ, ἐν αἷς οἱ ἐργάται δωρεὰν δύνανται νὰ ἀναγινώσκωσιν ἠθικὰ καὶ ὠφέλιμα συγγράμματα, καὶ νὰ φωτίζωσι καὶ ἠθικῶς διαπλάττωσιν ἑαυτούς. Αἱ βιβλιοθῆκαι αὗται, ἀπὸ μικρῶν ἀρξάμεναι, ηὐξήθησαν πολλαχοῦ εἰς σπουδαίας, πολυαρίθμους τόμους ἀριθμούσας βιβλιοθήκας, τῇ γενναίᾳ συνδρομῇ φιλανθρώπων πλουσίων καὶ λογίων. Λόγιοι δὲ ἄνδρες, κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς ζήλου νὰ γίνωσι διὰ τῆς ἐπιστήμης ὠφέλιμοι τῷ λαῷ, ἠσχολήθησαν εἰς τὸ νὰ ἁπλοποιήσωσι χάριν αὐτῶν καὶ καταστήσωσι δημοτικὴν τὴν ἐπιστήμην, συντάσσοντες κατάλληλα διδακτικὰ βιβλία.

ΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΝ

Τὸ πετρέλαιον, τοῦ ὁποίου τόσον μεγάλη γίνεται τώρα χρῆσις, ὥστε κατέστη σχεδὸν ἀναπόφευκτον εἰς τὰς νεωτέρας κοινωνίας, παράγεται πρὸ πάντων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, καὶ μάλιστα ἐν τῇ Πενσυλβανίᾳ. Ἀπὸ δεκαπέντε μόλις ἐτῶν ἡ βιομηχανία ἤρχισε νὰ ἐπωφελῆται τὰ ἀπέραντα ὑπόγεια κοιτάσματα τοῦ καυσίμου τούτου ρευστοῦ, αἰῶνες δὲ πολλοὶ εἶχον παρέλθει χωρὶς οὐδὲ κἂν ὑπόνοιαν νὰ λάβωσιν οἱ κάτοικοι τῶν πετρελαιούχων χωρῶν ὅτι τοιοῦτον θησαυρὸν ἐνέκρυπτον τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν ἐπάτουν. Τῆς γῆς ταύτης ἡ ἐπιφάνεια παρεδίδετο ποὺ καὶ που εἰς τὴν γεωργίαν, πολὺ δὲ ἀραιῶς κατῴκεῖτο.

Ἡμέραν τινὰ Ἀμερικανὸς χωρικὸς ὤρυξε φρέαρ πρὸς ἀναζήτησιν ὕδατος. Ἔκπληκτος παρατηρεῖ ὅτι δυσῶδες ρευστὸν, μαῦρον ὡς ἡ μελάνη καὶ ἀναφλέξιμον ὡς τὸ οἰνόπνευμα, ἀνέβλυσεν ὁπόθεν ἤλπιζε ν' ἀναβλύσῃ ὕδωρ. Τάχιστα ἀνεγνώρισεν ὅτι πετρέλαιον ἦτο τοῦτο, τοῦ ὁποίου πολὺ περιωρισμένα κοιτάσματα εἶχον τέως ἀπαντηθῆ μόνον εἰς ἄλλα ἀπομεμακρυσμένα μέρη. Εἰς τοὺς γνωρίζοντας τὸ φύσει πρακτικὸν καὶ βιομηχανικὸν πνεῦμα τῶν Ἀμερικανῶν δὲν θὰ φανῇ θαυμαστὸν, πῶς εὐθὺς ἅμα ἀνωρύχθη τὸ πρῶτον τοῦτο ἐν τῇ Πενσυλβανίᾳ φρέαρ, ἀναρίθμητοι ἐπιχειρήσεις πρὸς ἀνεύρεσιν πετρελαίου ὠργανώθησαν μετὰ ταχύτητος ἀξιοθαυμάστου.

Ἡ χώρα πᾶσα μετέβαλεν ὄψιν ἐν βραχεῖ. Ἔμποροι καὶ κερδοσκόποι ἔσπευσαν ν' ἀνακομβοῦσιν εἰς τὸ ἔργον· γῆπεδα ἠγοράσθησαν, φρέατα ἀνωρύχθησαν. Ἄλλοι μὲν ἐκ τούτων κατεστράφησαν διότι ἀνώρυττον χωρὶς νὰ εὑρίσκωσι τίποτε, ἄλλοι δὲ ἐπλούτησαν καὶ μετὰ κόπου ἠδύναντο νὰ ἀντλῶσι τὸ ἀναβλύζον πετρέλαιον· τόσον ἦτο μέγα τὸ ποσόν. Ὑπάρχουσι παραδείγματα ἀνθρώπων, οἵτινες φθάσαντες πτωχότατοι εἰς Πενσυλβανίαν κατέστησαν ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν ἑκατομμυριοῦχοι. Διηγοῦνται ἐκεῖ καὶ περίεργον καὶ δραματικὴν ἱστορίαν Ἀμερικανοῦ τινὸς καλουμένου Σιόου. Ἡ ταχεῖα ἀνύψωσις τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἀπὸ τῆς ἄκρας πενίας εἰς πλοῦτον ἄξιον λόγου καὶ ὁ τραγικὸς αὐτοῦ θάνατος ἠδύναντο ν' ἀποτελέσωσι τὸ θέμα ἀληθοῦς δράματος. Ὁ Ἰωάννης Σιόου ἔφθασεν εἰς Πενσυλβανίαν μὲ τρυπημένα ὑποδήματα καὶ ἠγόρασε μικρὸν γήπεδον μὲ τοὺς τελευταίους ὀβολοὺς, οἵτινες τῷ ἔμενον. Ἡμέραν καὶ νύκτα ἐργάζεται εἰς τὸ νὰ ὀρύξῃ τὸ φρέαρ του, ἀκαταπαύστως τρυπᾷ τὴν γῆν· ἀλλ' οἱ μικροί του πόροι ἔφθασαν εἰς τὸ τέρμα καὶ πετρελαίου οὐδὲ σταγών. Ὁ δυστυχὴς τόσον μᾶλλον ὀδύρεται διὰ τὸ ἀτύχημά του, ὅσον τὰ γειτονικὰ φρέατα ἀκμάζουσιν. Ἄνευ πόρων πλέον, μὲ κενὰ τὰ θυλάκια, ῥακένδυτος, θεωρεῖ ἑαυτὸν ἐντελῶς κατεστραμμένον καὶ καθίσταται εἰς πάντας γέλωτος ἀφορμή. Σκέπτεται λοιπὸν ἀπηλπισμένος περὶ τοῦ πῶς νὰ καταλείψῃ τὸν κατηραμένον ἐκεῖνον τόπον, καὶ ἀποφασίζει νὰ μὴ ἐγγίσῃ πλέον τὴν ἀχάριστον γῆν, ἥτις κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἀντήμειψε τοὺς κόπους του. Τὴν ἑπομένην ὅμως ἡμέραν, ἅμα ἔφεξε, ἐπιθυμεῖ νὰ δοκιμάσῃ μίαν ἀκόμη φοράν. Λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ ἐργαλεῖόν του καὶ κτυπᾷ τὸν βράχον μὲ ὅσην τῷ δίδει δύναμιν ἡ ἀπελπισία. Αἴφνης ἀκούει ὡς ἂν ἦχον ρευστοῦ· δὲν ἀπατᾶται, τὸ πετρέλαιον ἀνέρχεται, ἀναβλύζει μετὰ βρασμοῦ καὶ συριγμοῦ. Λύξανει τὸ ρεῦμα, τὸ ὑγρὸν διαχέεται ὁρμητικὸν ὡς ἂν ἦτο πλήμμυρα, βοῦζει ὡς ἡ τρικυμία καὶ τέλος πληροῖ τὸ φρέαρ.

Παρέρχονται πέντε λεπτὰ, δέκα, ἓν τέταρτον, τὸ ῥεῦμα ἐξακολουθεῖ ν' ἀναβαίνῃ. . . . ἀκούεται φοβερὸς θόρυβος, ἀκάθεκτος καὶ ὁρμητικὸς ῥύαξ ἀναπηδᾷ ὡς ἡφαίστειον ἐκ τοῦ φρέατος. Τὸ πετρέλαιον γεμίζει παμμεγέθη κάψαν (bâche), ἐκχειλίζει, παρασύρει πᾶν τὸ προστυχὸν καὶ διαχέεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῶν ὑδάτων πλησιοχώρου ἐκεῖ λίμνης. Ὁ Ἰωάννης κλαίει ἐκ τῆς χαρᾶς του καὶ λαμβάνει τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ νὰ περισυλλέξῃ τὸ πολύτιμον ρευστόν. Παρατηρεῖ ὅτι τὸ φρέαρ του παράγει 360 λίτρας εἰς ἓν καὶ ἥμισυ λεπτὸν τῆς ὥρας, τουτέστι (ὑπολογιζομένου τοῦ πετρελαίου πρὸς φράγκον 1,40 τὸ ἑκατόλιτρον) φράγκα 3,36 ἀνὰ λεπτὸν τῆς ὥρας ἢ φράγκα 201,60 τὴν ὥραν, δηλαδὴ 4838 φράγκα εἰς τὰς εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, ἓν ἑκατομμύριον

καὶ πεντακοσίας χιλιάδας τὸ ἔτος, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν Κυριακῶν καὶ μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν κλασμάτων!

Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης μας δὲν ἐχάρη ἐπὶ πολὺ τὴν ἔκτακτον ταύτην εὐνοιαν τῆς τύχης. Ἀπέθανε φρικώδη θάνατον, καταπεσὼν ἐντὸς τοῦ φρεατός του. Θελήσας δηλαδὴ ποτε νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὸν σωλῆνα τοῦ ατομίου, ἐγλύστρησε καὶ πεφοβισμένοι οἱ διερχόμενοι ἐκεῖθεν τὸν εἶδον νὰ γείνῃ ἄφαντος διὰ παντὸς ἐντὸς τῆς ἀβύσσου ἐκείνης τοῦ πετρελαίου.

Αἱ φοβεραὶ πυρκαϊαὶ αἱ ἐνίοτε ἔχουσαι χώραν ἐν Εὐρώπῃ ἕνεκα τοῦ πετρελαίου, πολλάκις ἐτρόμαξαν τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐν τῇ Πενσυλβανίᾳ. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1862 συνέβη ἐν Ἰδιώνῃ τῆς Πενσυλβανίας καταστροφὴ, τῆς ὁποίας ἄλλην παρομοίαν δὲν ἔχουσι μέχρι τοῦδε ἀναγράψει τὰ χρονικὰ τοῦ εἴδους τούτου τῆς μεταλλείας. Ἐνῷ δηλαδὴ ὠρύττετο φρέαρ, αἴφνης στήλη πετρελαίου ἀναβλύζει ἐκ τῆς γῆς μέχρι 12 μέτρων ὕψους ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας. Ἡ ὑγρὰ στήλη ἔβρεχε μετὰ δυνάμεως ἀπειλητικῆς καὶ ἐπλήρου τὸν ἀέρα πυκνοῦ νέφους. Ἀμέσως σβήνουσιν ὅλα τὰ φῶτα, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο ἐκεῖ πλησίον, ἀλλ' ἓν μένει ἀναμμένον. Τὸ ῥεῦμα ἀνάπτει, οἱ δὲ παριστάμενοι γίνονται θεαταὶ μιᾶς τῶν τρομερωτέρων σκηνῶν, τὰς ὁποίας δύναταί τις νὰ ἴδῃ. Κύματα ἀναμμένου πετρελαίου κυλινδοῦνται ἐπὶ τῆς γῆς, διαχέονται εἰς τὰς ὁδοὺς, γλυστρῶσι μετὰ ταχύτητος ἐπιφερούσης σκοτοδίνην καὶ εἰσρέουσιν εἰς τὰ γήπεδα, εἰς ἃ ὑπάρχουσιν ἄλλα φρέατα καὶ ἄλλα ἔργα ὀρύξεως πετρελαίου. Οἱ καίοντες οὗτοι ποταμοὶ διαδίδουσιν ἐν ἀκαρεῖ τὸ πῦρ εἰς τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενα πετρελαιοῦχα βαρέλια, τὰ ὁποῖα συντρίβονται ἀποδίδοντα ἦχον βαρὺν καὶ πένθιμον, ὡς ἂν ἠκούετο μακρὰν νὰ ἠχῇ τὸ κανόνιον, καὶ νέαν δίδουσι τροφὴν εἰς τὴν πυρκαϊάν. Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν ἐγκαίρως ν' ἀποφύγωσι τὸν κίνδυνον, περιζώννονται ὑπὸ φλεγόντων ῥυακίων καὶ ὁλοφύρονται γοερῶς πρὸ τοῦ βεβαίου καὶ ἀφεύκτου θανάτου. Αἱ φλόγες ὁλονὲν μεγεθύνονται καὶ διαχέουσι λαμπρὸν φῶς... Οὐδεμία ἀντίστασις εἶνε δυνατὴ κατὰ τῆς ἀκαθέκτου δυνάμεως τοῦ πυρός!

Εὐλόγως θὰ ἠρώτα τις πῶς οὐσίαν τόσῳ ἐπικίνδυνον καὶ καταστρεπτικὴν δὲν ἀποβάλλουσιν οἱ ἄνθρωποι τῆς κοινῆς χρήσεως, ἢ πῶς ἡ ἀρχὴ ἀνέχεται τὴν χρῆσιν ταύτην. Μὴ λησμονῶμεν ὅμως ὅτι ἂν τὸ ὀρυκτὸν ἔλαιον ἦνε ἐνίοτε ἀληθὴς μάστιξ, ὑπό τινας ὅμως ἐπόψεις εὐλόγως θεωρεῖται ὡς εὐεργέτημα. Εἶνε πηγὴ φωτισμοῦ οἰκονομικοῦ καὶ πολυτίμου διὰ τοὺς πενεστέρους. Ἡ φλὸξ αὐτοῦ εἶνε λαμπρὰ καὶ καθαρὰ, παρέχει δ' οὕτω εἰς τοὺς πτωχοὺς φωτισμὸν ὁποῖον ἄλλοτε μόνον οἱ πλούσιοι ἠδύναντο νὰ ἔχωσι. Τὸ φυσικὸν πετρέλαιον εἶνε μαῦρον ὡς μελάνη, ἀλλ' ἀπὸ τούτου ἀποχωρίζονται διὰ τῆς διαγαλάξεως ὑγρὰ διαυγέστατα ὡς πηγαῖον ὕδωρ. Διαφέρουσι δὲ κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς βράσεως καὶ κατὰ τὴν πυκνότητα τὰ ὑγρὰ τὰ ἀποχωριζόμενα ὡς εἴπομεν ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ πετρελαίου. Τὰ μὲν εἶνε πολὺ πτητικὰ καὶ εὔφλεκτα καὶ ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην *οὐσίαν* (essence) τοῦ πετρελαίου, ἥτις εἶνε πολὺ ἐπικίνδυνος, τὰ δὲ εἶνε βαρύτερα, καὶ καίουσιν ἄριστα εἰς τοὺς συνήθεις λύχνους καὶ καλοῦνται *φωτιστικὰ πετρέλαια*. Ὅταν τὸ κοινὸν πετρέλαιον ἦνε καλῶς παρεσκευασμένον δὲν ἀνάπτει εὐκόλως ἅμα τῇ ἐπαφῇ πρὸς φλόγα· διὰ νὰ καύσῃ καλὰ πρέπει νὰ ἐμποτίσῃ τὴν θρυαλλίδα τοῦ λύχνου.

Gaston Tissandier.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

10.— Διατί ὅταν ἀνάπτωμεν πῦρ, ὁ καπνὸς ἀνέρχεται;

Διότι ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ, ὅστις καλόπτει καὶ περικυκλόνει τὸ πῦρ, θερμαινόμενος ἐξογκοῦται, γίνεται ἑπομένως ἀραιότερος καὶ ἐλαφρότερος τοῦ περιβάλλοντος ψυχροῦ ἀέρος, διὰ τοῦτο καὶ ἀνέρχεται συμπαρασύρων καὶ τὰ μικρότατα μόρια τοῦ καπνοῦ, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ εἶναι ἐλαφρότερα τοῦ ἀέρος. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀνέρχεται καὶ ὁ καπνὸς διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἂν τεμάχιον φελλοῦ π. χ. τὸ ὁποῖον βυθίζομεν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ ὁποῖον ἔπειτα ἀφήνομεν ἐλεύθερον. Τοῦτο ἀνέρχεται καὶ ἐπιπλέει τοῦ ὕδατος.

Ο ΠΥΡΗΝ

Παιδίον τρώγει κεράσιον, καὶ ῥίπτει τὸν πυρῆνα (κουκκοῦτσι)· γέρων δέ τις ἀναλαμβάνει τὸν πυρῆνα τοῦτον καὶ τὸν θάπτει εἰς χωράφιον ἠροτριωμένον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ παιδίου, τὸ ὁποῖον γελᾷ διὰ τὴν τοιαύτην φροντίδα τοῦ γέροντος.

Μετά τινα χρόνον διαβαίνει πάλιν ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος, καὶ βλέπει ὅτι ὁ πυρὴν ἔγεινε μικρὸν δένδρον. Ὁ δὲ γέρων, ὅστις καὶ τόρα εἶνε ἐκεῖ, τὸ κλαδεύει, τὸ ἐμβολιάζει, καὶ τὸ προφυλάττει κατὰ πάσης ἐπηρείας.

— Πρὸς τί τόσοι κόποι; λέγει τὸ μειράκιον.

Ἀλλὰ ἀνδρωθεὶς καὶ διαβαίνων τὸν κοιπορτῶδη δρόμον τοῦ μέρους ἐκείνου, ἐπανευρίσκει τὸ δένδρον πεπασμένον μὲ καρπούς, οἱ ὁποῖοι τὸν δροσίζουν, καὶ τέλος πάντων ἐννοεῖ τότε τὴν φρόνησιν τοῦ γέροντος.

Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν ὑπῆρξεν ὅπως τὸ παιδίον τοῦτο, καὶ ὁ ἀνὴρ οὗτος; Πόσα σχέδια δὲν ἐγκατελείψαμεν εἰς τὸν δρόμον, τὰ ὁποῖα ἀνέλαβε μεθ' ἡμᾶς φρονιμώτερός τις! Οἱ πλειότεροι ἄνθρωποι ζῶσι τυχαίως, χωρὶς ποσῶς νὰ συλλογισθῶσι, ὅτι πᾶν σπέρμα συλλεγόμενον γίνεται ἀρχὴ θέρους, καὶ ὅτι ἡ ἐλαχίστη τῶν πράξεών μας εἶνε ὁ *πυρὴν* τοῦ κερασίου.

Ο ΘΕΟΣ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Ὁ Θεὸς τὸν Θάνατον, λυτρωτὴν τῶν πόνων,
ἔπεμψεν εἰς ἀῤῥωστον ἄνδρα γεωπόνον·
νὰ τῷ δώσῃ ἄνεσιν τῶν δεινῶν καὶ κόπων,
καὶ εἰς ἀναπαύσεως νὰ τὸν φέρῃ τόπον.
Ἔρθασεν ὁ Θάνατος, κ' ἐπὶ τῆς καλύβης
τοῦ πτωχοῦ ἐκάθησεν ὡς ἡ ὄρνις ἥθις.
Στεναγμοὶ ἠκούοντο, οἰμωγαὶ καὶ θρῆνοι,
ὅλη κατεσείετο στέγ' ἡ καλαμίνη.
Πέντε ἐξ ἀνήλικα, καὶ ἀπὸ μητέρα
ὀρφανὰ, τὸν θνήσκοντα ἔκλαιον πατέρα.
«Θνήσκεις, πάτερ; ἔκραζον κύκλωθεν τῆς κλίνης·
«καὶ ἡμᾶς τὰ ἔρημα, ἄχ! ποῦ μᾶς ἀφίνεις;»
Ἤκουσεν ὁ Θάνατος καὶ τὰ ἐλυπήθη,
οἰκτιρμὸν ἠσθάνθησαν τ' ἀπονά του στήθη.
Ἀπρακτος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν κύριόν του,
κ' ἐνταῦτῳ φοβούμενος τὸν φρικτὸν θυμόν του,
ἄφωνος εἰς τ' οὐρανοῦ ἵστατο τὰς θύρας.
— «Διατί, ὦ Θάνατε, μὲ κενὰς τὰς χεῖρας;»
— «Διὰ τὰ παντέρημα τίς θὰ προνοήσῃ,
«ὅταν καὶ ὁ μόνος των βοηθὸς τ' ἀφήσῃ;»
— «Τρέξε! εἶπ' ὁ Ἄναρχος, τρέξε ν' ἀποσπάσῃς
«λίθον ἀπὸ τ' ἄμετρα βάθη τῆς θαλάσσης.»
Ἔπε· κ' εἰς τὴν θάλασσαν, ὄχως νὰ βραδύνῃ,
ὡς βολὶς ὁ Θάνατος πίπτει μολυβδίνη·
καὶ εἰς τὰ οὐράνια μετὰ τάχους ἴσου
φέρει τὸν ζητούμενον λίθον τῆς ἀβύσσου.
— «Θραῦσέ τον!» Εἷς θάκτυλα δύο τὸν λαμβάνει,
τὸν συντρίβει, κ' ἔνδον του σκώληξ ζῶν ἐφάνη.
Τότε ὁ Πανάγιος ἔκραξεν ὀργίλος,
καὶ ὁ θόλος ἔτρεμε τ' οὐρανοῦ ὁ κοῖλος·
— «Τίς εἰς τὰ ἀνήλια βάθη, ἀποκρίσου!
«συντηρεῖ τὸν σκώληκα τοῦτον τῆς ἀβύσσου;
«Τίς ὁμοῦ δ' ἅπαντα προνοεῖ τὰ ὄντα;
«εἰς γινώσκει μέλλοντα, πρότερα, παράντα;
«Τίς ἐμοῦ, ὦ κάθαρμα! κάλλιον γνωρίζει
«ἢ ζωὴν ἢ θάνατον πότε νὰ χαρίζῃ;»
Κ' ἐνταῦτῳ τὸ σκῆπτρόν του αἴρ' ἡ δεξιά του,
διὸ' εἰς τὸν μετάφρενον μίαν τοῦ Θανάτου.
Ἔστραψε κ' ἐδρόντησε, τὸν κατακωφαίνει,
καὶ κωφὸς ὁ Θάνατος ἀπὸ τότε μένει.
Μάταια τὰ ὠτά του ὁ κλαυθμός μας κροῦει·
δὲν ἀκούει δέησιν, θρήνους δὲν ἀκούει.[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἡ ἔνδοξος καταγωγὴ εἶνε φορτίον βαρύτατον, τὸ ὁποῖον, ὅστις δὲν τὸ φέρει μετὰ τιμῆς, ἀναγκάζεται νὰ τὸ σύρῃ μετ' αἰσχύνης. (Ségur.)

*** Οὐαὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅστις τοῖς τέκνοις αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ καταλείψῃ, ἢ χρυσὸν καὶ κτήματα. Ὁ χρυσὸς καὶ τὰ κτήματα καταναλίσκονται, ἢ διαφεύγουσι τὰς χεῖρας ἡμῶν· τὸ ὄνομα ὅμως, τὸ διὰ μεγάλων ἀρετῶν σεβαστὸν γενόμενον, ἀποτελεῖ ἱερὸν τέμενος, ὅπερ οὔτε διὰ τῶν φλογῶν τοῦ πολέμου, οὔτε διὰ τοῦ δόλου τοῦ ἀπατεῶνος, οὔτε διὰ τῆς ἀδικίας τῶν δυνατῶν, οὔτε διὰ τῆς ἰσχύος τῶν κακούργων καταστρέφεται. (Zschokke.)

*** Δὲν ἠδυνήθην ποτὲ νὰ ὑποφέρω τὴν κολακείαν. Δὲν λέγω, μήτε διατείνομαι, ὅτι διὰ νὰ φύγῃ τις τὴν κολακείαν, πρέπει νὰ πέσῃ εἰς τὴν ἀχαριστίαν. Ἀφοῦ δείξῃς λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν εὐεργέτην σου, ἔκαμες ὅ,τι ἔπρεπες νὰ κάμῃς. Λέγω δι' ἕνα εὐεργέτην, ὅστις ἔχει φρονήματα ἀνθρώπινα, καὶ ὄχι δι' ἐκείνους τοὺς εὐτελεῖς εὐεργέτας, οἱ ὁποῖοι κάμνοντες ἐμπορίαν τὴν εὐεργεσίαν, σὲ εὐεργετοῦν διὰ νὰ σὲ αἰχμαλωτίσωσι. (Κοραῆς.)

*** Ἡ ἡδονὴ διαφέρει ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ μὲν ἡδονὴ ἀγοράζεται, ἡ δὲ εὐτυχία δὲν πωλεῖται.

*** Οὐδέποτε δύνασαι νὰ δειπνήσῃς καλῶς εἰς τὴν οἰκίαν ἀνοήτου. Δίδει συμβουλὰς εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ εἰς τὸν μάγειρόν του ἀκόμη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ψιττακὸς ἑκατονταετής.

Πάντες βεβαίως γνωρίζουσιν ὅτι εἴδη τινὰ ψιττακῶν ἔχουσι τὸ θαυμάσιον πλεονέκτημα τοῦ νὰ ζῶσιν ἐπὶ μακρότατον χρόνον.

Ἔχομεν νὰ καταλέξωμεν ἐνταῦθα καὶ ἄλλο παράδειγμα, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ ὅτι ὀρθὴ εἶνε ἡ κοινῶς ἐπικρατοῦσα περὶ μακροβιότητος τῶν ψιττακῶν γνώμη.

Ὁ βοτανικὸς δηλαδὴ κῆπος τῶν Παρισίων ἀπώλεσε πρὸ δύο περίπου ἐτῶν ψιττακὸν, τὸν ὁποῖον εἶχε φέρει ἀπὸ τῶν Μαρκησίων Νήσων ὁ Βουζαινβίλλ κατὰ τὸ ἔτος 1770· ἦτο λοιπὸν ὁ ψιττακὸς οὗτος ἡλικίας ἑκατὸν τριῶν ἐτῶν!

Ἐβαλσαμώθη δὲ ὁ ἱστορικὴν πλέον ἀξίαν ἀποκτήσας Νονὸς (οὗτος ὠνομάζετο) καὶ κατετέθη εἰς τὸ Μουσεῖον μεταξὺ τῶν περιεργείας ἀξίων ἀντικειμένων.

Οἱ ὄφεις ἐν τῇ Ἰνδικῇ.

Οἱ ὄφεις εἶνε πολυπληθέστατοι ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Ἑβδομήκοντα ἐννέα εἴδη εἶνε μέχρι τοῦδε γνωστά· τριάκοντα πέντε μὲν διαιτώμενα ἐπὶ τῆς γῆς, τεσσαράκοντα τέσσαρα δὲ ἐν τοῖς ὕδασι καὶ τῇ θαλάσσῃ (τούτων οἱ μᾶλλον βλαβεροὶ εἶνε ὁ καλούμενος κόβρας καὶ ὁ ὀφιοφάγος.) Χιλιάδες ἀνθρώπων ἀποθνήσκουσι κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν δηγμάτων τῶν διαφόρων τούτων ἑρπε-

1. Ι. Καφασούτας.

τῶν. Κατὰ τὰς ἐπισήμους πληροφορίας μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1869 ἀπέθανον 11,414 ἄνθρωποι· προσθετέον δὲ ὅτι αἱ πληροφορίαι αὗται φαίνονται πολὺ ἀτελεῖς. Ὁ δόκτωρ Φάὑρερ, συγγραφεὺς βιβλίου περὶ Ἰνδικῆς πολλοῦ λόγου ἀξίου, ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν θυμάτων εἰς εἴκοσι χιλιάδας κατ' ἔτος. Ἀρκεῖ τοῦτο καὶ μόνον ἵνα καταδείξῃ πόσον ὀλίγον προώδευσεν ὁ πολιτισμὸς ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Ἐν Εὐρώπῃ, πρὸ πολλοῦ ἤδη οἱ κάτοικοι ἐκαθάρισαν τὴν γῆν ἀπὸ τῶν βλαβερῶν ζώων. Ἐκεῖ μόνον ἀπαντᾶται τώρα ὁ ὄφις, ὅπου ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὴν θέλησιν νὰ τὸν καταπατήσῃ.

Αἱ μεγάλαι πόλεις τοῦ κόσμου.

Ἐννέα μόνον πόλεις ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς γῆς, τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὸ ἑκατομμύριον.

Αἱ πόλεις αὗται εἶνε αἱ ἑξῆς: Λονδῖνον, ἔχον 3,251,804 κατοίκους· Σοὺ-Τζχάου (Κίνας), δύο ἑκατομμύρια· Παρίσιοι, 1,825,274· Πεκῖνον (Κίνας), 1,648,814· Τέδδον (Ἰαπωνίας), 1,554,848· Καντὼν (Κίνας), 1,236,000· Κωνσταντινούπολις, 1,075,000· Σιὰγγ-Τὰν (Κίνας), ἓν ἑκατομμύριον· Τζχὰν-τζχὰν-φοὺ (Κίνας), ἓν ἑκατομμύριον.

Δώδεκα εἶνε αἱ πόλεις, τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμὸς εἶνε ὀλιγώτερος μὲν τοῦ ἑκατομμυρίου, ὑπερβαίνει ὅμως τὰς 500,000· ἔχουσι δ' αὗται τὴν ἀκόλουθον τάξιν κατὰ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων· Νέα Ὑόρκη, Βιέννη, Βερολῖνον, Χὰν-Κάον (Κίνας), Φιλαδέλφεια, Πετρούπολις, Βομβάη, Καλκούττα, Φου-Τζχοὺ (Κίνας), Σχάο-Χὶγγ (Κίνας), Βαγκὸκ (Σιάμης), Κιότον (Ἰαπωνίας.)

Πρὸς τούτοις ἀριθμοῦνται εἴκοσι πόλεις, ὧν ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται ἀπὸ 300,000 ἕως 500,000 κατοίκων, τριάκοντα τρεῖς πόλεις ἔχουσαι ἀπὸ 200,000, ἕως 300,000, καὶ ἐννενήκοντα πόλεις ἀπὸ 100,000 ἕως 200,000.

Ἐν Εὐρώπῃ ὑπάρχουσιν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα μία πόλεις ἔχουσαι ὑπὲρ τὰς 50,000 κατοίκους.

Μητρικῆς στοργῆς πλήρες ὕψους ἀπάφθεγμα.

Συνέβη δυστύχημα εἰς σιδηρόδρομον, ἐξ οὗ ἐθανατώθησαν πολλοὶ ἄνθρωποι. Ἀξιόλογος δέ τις γυνὴ ἐγνώριζεν ὅτι μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἐκεῖνον ἔμελλαν νὰ ἐπιστρέψωσιν οἱ δύο υἱοί της.

Ἔνδακρυς ἀποστέλλει φίλον τινὰ διὰ νὰ πληροφορηθῇ.

Οὗτος ἐπιστρέφει συνεσταλμένος, ὡς κομιστὴς κακῆς ἀγγελίας. Ὁ ἕτερος τῶν δύο υἱῶν εἶχε θανατωθῇ.

Μὴ γνωρίζων δὲ πῶς νὰ κάμῃ διὰ νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομα τοῦ θανατωθέντος, ἐλπίζει ὅτι ἡ μήτηρ θὰ εἶχε βεβαίως προτίμησίν τινα διὰ τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο τέκνων της, καὶ ὅτι τὸ ἀγαπητότερον τοῦτο τέκνον της θὰ ἦτο τὸ διασωθέν.

Πρὶν λοιπὸν προφέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ δυστυχοῦς, τὴν ἐρωτᾷ·

— Ποῖον ἀγαπᾶτε πλειότερον;

Ἡ δὲ μήτηρ ἀποκρίνεται·

— Ἐκεῖνο ὅπου ἀπέθανεν!

Εἰς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ καθάρσεως θολωμένου ὕδατος.

Ἡ ὑγιεινοτέρα μέθοδος καθάρσεως ὕδατος εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ διὰ τῆς διυλίσεως (filtration)· ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε εὔωνα, οὔτε εὐπόριστα εἶναι τὰ πρὸς διύλισιν ὄργανα, μεταχειρίζονται τινὲς τὴν στυπτηρίαν (στύψιν), ὡς προχειρότερον μέσον. Ἡ οὐσία αὕτη δὲν εἶναι μὲν δηλητηριώδης, ἀλλ' ἡ διηνεκὴς αὐτῆς χρῆσις καὶ εἰς ποσότητα ὁπωσοῦν ὑπέρμετρον δὲν δύναται νὰ μὴν ἔχῃ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν πινόντων τοιοῦτον ὕδωρ· διὰ τοῦτο ἐνομίσαμεν χρήσιμον νὰ σημειώσωμεν τὴν ἀκριβῶς ἀναγκαίαν ποσότητα στυπτηρίας δι' ὡρισμένην ποσότητα ὕδατος, καὶ ἥτις ἀπεδείχθη ὅτι δὲν εἶναι ἐπιβλαβής.

Ἡ ποσότης αὕτη εἶναι ἓν καὶ ἥμισυ δράμιον στυπτηρίας εἰς 80 ὀκάδας ὕδατος.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Πρόχειρος καὶ ἀσφαλὴς βάσανος τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων καὶ σκευῶν.

Λάβε χρωμικῆς ποτάσσης δρ. 3, διάλυσον εἰς 32 δρ. νεροῦ καὶ πρόσθες εἰς τὴν διάλυσιν, ἐπιχύνων μικρὸν κατὰ μικρόν, θειϊκοῦ ὀξέος δρ. 4. Τὸ ἐν τῇ διαλύσει ταύτῃ ἐμβαπτιζόμενον νόμισμα, εἰ μὲν ἦναι γνήσιον, λαμβάνει χρωματισμὸν πορφυροῦν, ἀνάλογον τοῦ περιεχομένου ἀργύρου, εἰ δὲ ἦναι κίβδηλον, ἢ μένει ἄχρουν, ἢ λαμβάνει πάντα ἄλλον χρωματισμόν, οὐδέποτε ὅμως τὸν πορφυροῦν.

Ὁσάκις δὲ πρόκειται νὰ διακρίνωμεν ἐπαργυρωμένα εἴτε νομίσματα, εἴτε σκεύη, τότε ξύομεν τὰ ἐξέχοντα αὐτῶν μέρη, οἷον τὸ στέμμα, τὰ γράμματα, τὰ κοσμήματα καὶ ἐπαλείφομεν μὲ τὸ ῥηθὲν ὑγρὸν τὰ ξυσθέντα μέρη· καὶ εἰ μὲν χρωματισθῶσι πορφυρᾶ, τότε ἔχομεν τὴν βεβαιότητα, ὅτι δὲν εἶναι ἐπαργυρωμένα, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ νομίσματος ἢ τοῦ σκεύους περιέχεται ἄργυρος.

Τὴν μέθοδον ταύτην τῆς δοκιμασίας, ἀνακαλυφθεῖσαν μὲν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Runge, οὖσαν ὅμως χρησιμωτάτην, συνιστῶμεν εἰς τοὺς συνεχῶς διαχειριζομένους ἀργυρὰ νομίσματα καὶ σκεύη.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 1.